

Frenk Karsten i Karel Bekman

DEMOKRATIJA – MIT I STVARNOST

*Zašto demokratija ne dovodi do solidarnosti, napretka i slobode,
već do društvenog sukoba, ogromne potrošnje i tiranske vlasti*

DEMOKRATIJA – MIT I STVARNOST

*Zašto demokratija ne dovodi do solidarnosti, napretka i slobode,
već do društvenog sukoba, ogromne potrošnje i tiranske vlasti*

© 2012 Frenk Karsten i Karel Bekman

<http://www.demokratijamitistvarnost.com>

ISBN-13:

ISBN-10:

Fotografija na naslovnoj strani:
Wikimedia commons, NinoBeg

Za srpsko izdanje ::

Global Book, Novi Sad

Liberalni Centar Katalaksija, Beograd

Prevod	Andrej Stanimirović
Lektura	Nada Marinković
Dizajn	Boris Stanimirović



SADRŽAJ

UVOD

Demokratija: poslednji tabu
Demokratska religija
Demokratija je kolektivizam

MITOVI O DEMOKRATIJU

Prvi mit – Svaki glas je važan
Drugi mit – U demokratiji vlada narod
Treći mit – Većina je u pravu
Četvrti mit – Demokratija je politički neutralna
Peti mit – Demokratija vodi u napredak
Šesti mit – Demokratija je neophodna za obezbeđenje pravedne raspodele bogatstva i pomoći siromašnima
Sedmi mit – Demokratija je neophodna da bismo živeli u harmoniji
Osmi mit – Demokratija je neophodna za osećaj zajednice
Deveti mit – Demokratija je sloboda i tolerancija
Deseti mit – Demokratija omogućuje mir i pomaže u borbi protiv korupcije
Jedanaesti mit – U demokratiji dobijamo ono što želimo
Dvanaesti mit – Svi smo mi demokrate
Trinaesti mit – Ne postoji bolje rešenje

KRIZA DEMOKRATIJE

Gresi demokratije
Zašto postaje sve gore
Zašto nam je potrebno manje demokratije

KA NOVOM POLITIČKOM IDEALU

Decentralizacija i sloboda pojedinca
Tržište uprave
Decentralizacija u Švajcarskoj
Ugovorno društvo
Put ka slobodi
Svetla budućnost

POSTSKRIPT

Libertarijanizam i demokratija
Nekoliko citata

Posvećujemo ovu knjigu uspomeni na Ludviga fon Mizesa i Mareja Rotbarda.

Ovi intelektualni giganti libertarijanizma nikada nisu posustali u potrazi za istinom. Bili su uporni uprkos ogromnim preprekama. Njihove ideje i spoznaje stekle su malo priznanja za njihovih života, ali zahvaljujući naporima slobodoljubivih ljudi širom sveta popularnost im je, polako ali sigurno, sve veća. Ako sloboda ima budućnost, to je velikim delom rezultat njihovih dostignuća.

PREDGOVOR

Kritikovati demokratiju tako snažno kako mi to činimo u ovoj knjizi može nekom izgledati nerazumno ili čak suludo. Nakon pada komunizma, demokratija je slavljena kao prava alternativa. Porobljeni širom sveta čeznu za više slobode i demokratije, pa ko se usuđuje da govori protiv nje?

Iako jako kritikujemo demokratiju, nema razloga da se neko uvredi ili uznemiri zbog toga. Mi ne želimo da uskratimo narodu demokratiju. Ljudi bi trebalo da budu slobodni da žive u kojem god političkom sistemu žele. Mi ne tvrdimo da je demokratija gora ili bolja od diktature ili da su problemi koje smo opisali u ovoj knjizi vezani samo za demokratiju. U knjizi smo opisali probleme karakteristične za parlamentarnu demokratiju i objasnili zašto principi i dinamika ovog hvale vrednog političkog sistema ne dovode do željenih rezultata. Danas krizu koja nastaje u mnogim demokratskim zemljama možemo najjasnije videti u Sjedinjenim Američkim Državama, Grčkoj i Španiji. Problemi se nigde ne pripisuju samom demokratskom sistemu, već slobodnom tržištu, nedostatku demokratije, pohlepnim bankarima ili podmuklim političarima.

Kao i većina ljudi, ja sam svojevremeno imao previše vere u parlamentarnu demokratiju. Stvarno sam vrlo malo znao o tome, ali sam imao vrlo jaka uverenja. Kao i većina nas, bio sam naučen – kroz obrazovni sistem i medije, kao i od samih političara – da je demokratija nešto što treba negovati i razvijati i za šta ne postoji razumna alternativa. Ali nakon samostalnog učenja i razmišljanja o tome, došao sam do sasvim drugačijeg zaključka. Mnogi još uvek veruju da je demokratija isto što i sloboda. I mnogi slobodoljubivi pojedinci i dalje veruju da pravi put do više slobode ide kroz demokratski proces. A kritičari demokratije, iako su ubeđeni da je popravka demokratije neophodna, ne vide nikakav problem u njenim osnovnim principima.

Ova knjiga odbacuje te tvrdnje. Demokratija je suprotnost slobodi – za demokratski proces je svojstveno da se teži ka sve manje slobode, umesto više – i zato demokratija ne može da se popravi. Demokratija je kolektivistički sistem, loš sam po sebi, baš kao i socijalizam. Ove ideje su za većinu potpuno nove, čak i na svetskom nivou.

Hans Herman Hope je napisao naučnu knjigu o tome, pod naslovom „Demokratija – Božanstvo koje je izneverilo“. Određen broj naučnih radova o ovoj temi mogu se naći u specijalizovanim naučnim časopisima. Ali, koliko je nama poznato, do sada nije postojala knjiga koja je laka za čitanje, pristupačna i koncizna, i koja opisuje inherentne slabosti i dinamiku demokratije iz libertarijanske perspektive. Knjiga koja je pred Vama nije mogla da se pojavi u boljem trenutku. Danas se mnoge demokratije bore sa socijalnim i ekonomskim problemima, a ljudi traže objašnjenja i rešenja. Verovatno ste i Vi razočarani Vašim političarima i priželjkujete bolje. Ova knjiga objašnjava zašto ne treba kriviti njih, već sam demokratski sistem. Umesto da svoje političare ozbiljno shvatamo, bolje je da im se podsmevamo. To podriiva njihov legitimitet i moć. Demokratski sistem automatski rađa političare koji obećavaju više nego što mogu da ispune, jer na izborima pobeđuju političari koji najviše obećavaju. Pa zašto onda krivicu pripisivati njima? A pošto demokratski političari znaju da će na vlasti biti samo privremeno, naravno da će prekomerno trošiti i zaduživati se, znajući da će njihovi naslednici (ili, bolje rečeno, buduće generacije građana) morati da plate račun. Političari ionako troše tuđi novac. Pa zašto onda očekivati da se ponašaju drugačije? Ima li smisla očekivanje da će se ponašati bolje u parlamentu?

Teško.

Pre mnogo godina bio sam razočaran u politiku i često se zbog toga nervirao. Mislio sam da je potrebno postati politički aktivan da bi se stvari promenile na bolje. Sada mislim drugačije – ne treba se politički angažovati, već treba razotkri- vati greške u demokratskom sistemu, ismejavati političare i ne treba očekivati od njih ništa dobro. Čuveni pisac Džordž Orvel je jednom rekao – „Svaki vic je mala revolucija“. Postoji mišljenje da je humor zaista delimično zaslužan za pad sovjet- skog komunizma. Humor otkriva političke besmislice i snižava status političara. Dakle, za zdravlje je mnogo bolje dobro se nasmejati političarima nego nervirati se. Oni su carevi bez odela: njihova obećanja su lažna, a njihova rešenja ne rade. Rešenje koje demokratski političari stalno sugerišu jeste da im damo još više novca i moći, bez obzira koliko često su nas izneverili.

Shvatanje demokratije koje sam stekao pišući o tome donelo mi je mir. Ne nerviram se više zbog politike i političara. Nadam se da će ideje koje ćete naći u ovoj knjizi na isti način uticati na vas.

Frenk Karsten

„Dugotrajno robovanje i rđava uprava mogu toliko zbuniti i unakaziti shvatanje jednog naroda da zdrav razum i prav sud njemu otančaju i oslabe, da se potpuno izvitopere.

Takav poremećen narod ne može više da razlikuje ne samo dobro od zla, nego i svoju sopstvenu korist od očigledne štete.“

Ivo Andrić, književnik,
dobitnik Nobelove nagrade

UVOD

DEMOKRATIJA - POSLEDNJI TABU

„Ako danas postoje problemi demokratije, možemo ih rešiti jedino sa više demokratije“.

Ovaj stari citat jednog američkog političara sažeto opisuje opšteprihvaćeni pogled na demokratski politički sistem. Ljudi se slažu da u demokratiji ima problema – neki čak misle da su mnoge parlamentarne demokratije zapada, uključujući i američku, na ivici raspada – ali ne mogu da zamisle alternativu. Jedini lek s kojim se može pokušati je, zaista, više demokratije. Tvrdnji da je sistem parlamentarne demokratije u krizi usprotivili bi se samo malobrojni. Ljudi su nezadovoljni i duboko podeljeni u svim demokratskim zemljama. Dok političari kažu da se birači ponašaju kao razmažena deca, građani se žale da su političari glupi za njihove želje. Birači su postali izuzetno ćudljivi. Na svakim narednim izborima glasaju za neku drugu političku partiju. Sve više ih privlače radikalne i populističke partije. Politička scena se svugde rasparsava i usitnjava, što prevazilaženje razlika i formiranje vlada čini sve težim i težim.

Političke partije nemaju odgovor na ove izazove i nisu u stanju da iznađu pravo rešenje. Uhvaćene su u zamku krute organizacije, a interesne grupe i lobisti marginalizuju njihove ideale. Gotovo nijedna demokratska vlast nije u stanju da zauzda javnu potrošnju. Mnoge demokratske zemlje se do te mere zadužuju, troše i oporezuju, da su na ivici bankrota, a u retkim situacijama kada okolnosti prisile vlast da bar privremeno smanji potrošnju, građani burno protestuju, smatrajući da im je oduzeto nešto što im po pravdi pripada. Time je onemogućeno bilo kakvo smanjenje državne potrošnje.

Uprkos ogromnoj potrošnji, nezaposlenost je stalno visoka u skoro svim demokratskim zemljama. Velike grupe ljudi su na margini. Gotovo nijedna demokratska zemlja nema odgovarajuće rešenje za demografski problem sve starijeg stanovništva.

Praktično sva demokratska društva pate od viška birokratije i manije državne regulacije. Dugi pipci države uvlače se u svačiji život, zakoni i propisi regulišu sve pod milim Bogom, a svaki novi problem nameće još više pravila i regulacije, umesto da dovede do trajnog rešenja.

Pritom demokratske vlasti traljavo rade ono što mnogi smatraju njihovim najvažnijim zadatkom – održavanje zakona i reda. Problem kriminala i vandalizma nikad nije bio veći, a zaposleni u policiji i pravosuđu su nepouzdana, nesposobni i često korumpirani. Istovremeno, kažnjava se ponašanje koje nikoga ne ugrožava. SAD imaju najveći broj zatvorenika u odnosu na broj stanovnika. Mnogi od njih su u zatvoru ne zato što su svojim ponašanjem nekom naneli štetu, već samo zato što većina njihovo ponašanje smatra neprihvatljivim.

Prema rezultatima više društvenih istraživanja, građani nikad nisu imali manje poverenja u demokratski izabrane političare nego danas. Duboko je ukorenjeno nepoverenje prema vlasti, političarima, elitama i međunarodnim organizacijama, jer izgleda smatraju da su iznad zakona. Mnogi sa pesimizmom gledaju u budućnost: boje se da će njihovoj deci biti lošije nego što je njima bilo; strahuju od najezde doseljenika; strahuju da im je ugrožena kultura i sa nostalgijom se sećaju „starih dobrih vremena“.

DEMOKRATSKA RELIGIJA

Iako će većina potvrditi da postoji kriza demokratije, gotovo da uopšte nema kritike samog demokratskog sistema. Izvor problema sa kojima se suočavamo u demokratiji skoro niko ne vidi u samoj demokratiji. Političke vođe – levičari, desničari ili centristi – svi redom obećavaju da je rešenje u više demokratije, nikada manje; obećavaju da će slušati građane i da će javne interese staviti iznad privatnih; obećavaju da će smanjiti birokratiju, da će je učiniti transparentnijom i odgovornijom, da će javni servisi biti bolji, ukratko – da će sistem ponovo raditi. Međutim, oni nikada ne dovode u pitanje poželjnost samog demokratskog sistema i za njih će uvek problem biti previše slobode, a nikada previše demokratije. Jedina razlika između progresivnih i konzervativnih političara je što ovi prvi izvor problema vide u previše ekonomske slobode, a ovi drugi u previše lične i društvene slobode. Uz to, zakona, tj. ograničenja lične i društvene slobode, nikada nije bilo više, a porezi, tj. ograničenja ekonomske slobode, danas su veći nego ikada. Činjenica je da je kritika ideje demokratije tabu tema u društvima na zapadu. Možete da kritikujete način na koji se demokratija u praksi sprovodi ili da ocrnite aktuelne političke vođe i partije, ali kritika demokratskog ideala kao takvog ne dolazi u obzir.

Nije preterano reći da je demokratija postala svojevrсна religija – savremena, svetovna religija. Možemo je nazvati najvećom verom sveta. Sve države, izuzev njih jedanaest – Mijanmar, Svazilend, Vatikan i neke arapske zemlje – tvrde za sebe da su demokratije, makar samo po imenu. Verovanje u demokratsko božanstvo u čvrstoj je vezi sa nacionalnom demokratskom državom koja se postepeno pojavila tokom XIX veka. Boga i crkvu zamenila je država, kao Sveta majka društva. Demokratski izbori su ritual kojim se molimo državi za zaposlenje, za stan, zdravlje, bezbednost i školovanje; naša vera u demokratsku državu je apsolutna; verujemo da će nam ona obezbediti sve; država je hranitelj i sudija, ona je sveznajuća i svemoćna; od nje očekujemo rešenje svih društvenih, pa čak i ličnih problema.

Veličina demokratskog Boga je u tome što sva dobročinstva čini potpuno nesebično. Kao Bog, država nema sopstveni interes; ona je samo čuvar javnog interesa; ona ništa ne košta; besplatno nam deli hleb naš svagdašnji i sve ostalo što ide uz hleb.

U najmanju ruku, tako to mnogima izgleda. Većina ljudi vidi samo pogodnosti koje država nudi, dok troškovi ostaju neprimećeni. Jedan od razloga za ovo je činjenica da vlast ubira poreze na mnogo indirektnih načina – primera radi, tako što primorava preduzeća da naplaćuju poreze, ili tako što zahteva od poslodavaca da prikupljaju doprinose, ili pozajmljivanjem novca na finansijskim tržištima (novca koji će jednog dana građani morati da vrate), ili inflacijom novčane mase – tako da ljudi i ne razumeju i ne znaju koliko je njihovog prihoda vlast u stvari zaplenila, odnosno na silu im oduzela. Drugi razlog je to što su rezultati vlasti vidljivi i oipljivi, dok sve ono što su ljudi mogli da urade – da im vlast nije silom oduzela novac – ostaje nevidljivo. Avioni ratnog vazduhoplovstva se mogu videti, dok stvari koje građani nisu uradili, jer je njihov novac potrošen na ratne avione, ostaju nevidljive.

**NIJE PRETERANO REĆI DA JE DEMOKRATIJA POSTALA SVOJEVRSNA RELIGIJA
– SAVREMENA, SVETOVNA RELIGIJA.**

Demokratska vera postala je tako duboko ukorenjena, da demokratija za većinu ljudi označava sve što je politički ispravno i moralno. Demokratija znači sloboda, jer svima je dozvoljeno da glasaju; demokratija je jednakost, jer svaki glas se jednako broji; demokratija je pravda, jer svi su jednaki; demokratija je jedinstvo, jer svi odlučujemo; demokratija je mir, jer demokratske zemlje ne započinju nepravedne ratove. Kad se tako stvari postave, ispada da je alternativa demokratiji zapravo diktatura. A diktatura, naravno, predstavlja sve što je loše: gubitak slobode, nejednakost, rat, nepravdu...

U svom čuvenom tekstu pod naslovom „Kraj istorije“, neokonzervativni pisac Fransis Fukujama objavio je 1989. godine da je savremeni zapadni sistem demokratije vrhunac političke evolucije čoveka. Ili, njegovim rečima, danas smo svedoci „univerzalizacije zapadne liberalne demokratije kao konačnog oblika ljudske vlasti“. Očigledno, samo zli umovi – teroristi, fundamentalisti, fašisti – mogu da se usude da kažu nešto protiv demokratije, da hule na svetinju.

DEMOKRATIJA JE KOLEKTIVIZAM

Pa ipak, to je upravo ono što ćemo uraditi uz pomoć ove knjige: govorićemo protiv božanske demokratije, preciznije rečeno protiv nacionalne parlamentarne demokratije. Demokratski način donošenja odluka je koristan u nekim situacijama – u malim zajednicama ili u dobrovoljnim udruženjima – a nacionalna parlamentarna demokratija, kakvu imaju gotovo sve zapadne zemlje, ima daleko više mana nego prednosti. Mi tvrdimo da je parlamentarna demokratija nepravedna,

da vodi ka birokratizaciji i stagnaciji društva, da podriva slobodu, samostalnost i preduzumljivost ljudi i da neizbežno dovodi do sukoba, do mešanja u tuđe poslove, ekonomskog mrtvila i prevelike potrošnje. I to ne zato što neki političari loše rade svoj posao ili zato što je pogrešna partija na vlasti, nego zato što sistem nacionalne parlamentarne demokratije tako radi.

Suština demokratije je da „narod“ odlučuje kako društvo treba da bude organizovano. Drugim rečima, svi mi „zajedno“ odlučujemo o svemu: koliki će biti porezi, koliko treba da bude potrošeno na brigu o deci i o starima, u kom uzrastu će biti dozvoljen alkohol, koliko poslodavci moraju da izdvajaju za penzije zaposlenih, šta je obavezno da piše na etiketama proizvoda, šta deca moraju da uče u školi, koliko novca treba za pomoć nerazvijenim regionima ili za obnovljive izvore energije ili za fizičko vaspitanje omladine ili za nacionalne simfonijske orkestre, kako vlasnici kafana treba da rade svoj posao i da li je njihovim gostima dozvoljeno da puše, kako se grade kuće, kolike treba da budu kamate, koliko je novca potrebno za funkcionisanje privrede, da li banke spasavati novcem poreskih obveznika ako im pretili bankrot, ko sme da sebe nazove lekarom, kome je dozvoljeno da otvori bolnicu, da li ljudima treba dozvoliti da umru kada su siti života i da li je i kada država u ratu. U demokratiji se od „naroda“ očekuje da odluči o svim ovim i o hiljadama drugih pitanja.

Zato je demokratija po definiciji kolektivistički sistem. Demokratija je socijalizam na mala vrata. Osnovna ideja demokratije jeste da je poželjno i ispravno da sve važne odluke o fizičkoj, društvenoj i privrednoj organizaciji društva donosi kolektiv – narod, a narod ovlašćuje svoje predstavnike u parlamentu – drugim rečima, državu – da donosi ove odluke umesto njih. To znači da je u demokratiji celo društvo usmereno na državu.

Očigledno da je netačno tvrđenje kako je demokratija neizbežni vrhunac političke evolucije čovečanstva. To je samo propaganda čiji je cilj da sakrije činjenicu da nacionalna parlamentarna demokratija ima sasvim određeno političko usmerenje – kolektivizam. Međutim, to sigurno nije jedini izbor.

NIJE TEŠKO UVIDETI DA SLOBODA UOPŠTE NIJE ISTO ŠTO I DEMOKRATIJA. RAZMISLITE O OVOME: DA LI DEMOKRATSKI ODLUČUJEMO O TOME KOLIKO TROŠIMO NA ODEĆU?

Jedna od mogućnosti naziva se – sloboda. Ili – liberalizam u klasičnom smislu reči (što je potpuno drugačije značenje od onoga za šta se reč liberalizam danas koristi u Americi). Nije teško uvideti da sloboda uopšte nije isto što i demokratija. Razmislite o ovome: da li demokratski odlučujemo o tome koliko će svako od nas da potroši na odeću, ili u koju će samouslugu ići? Očigledno ne. Svako odlučuje za sebe. I ova sloboda izbora je sasvim u redu. Pa zašto bi onda bilo bolje da o svim drugim stvarima – od radnog mesta, zaštite zdravlja i penzija, do naših kafana i kafića – odlučujemo demokratski?

Da li je u stvari upravo ta činjenica – da o svemu odlučujemo demokratski, da o svim privrednim i društvenim pitanjima odlučuje država – pravi razlog što je toliko toga loše u našem društvu; da birokratija, mešanje države u sve, parazitizam, kriminal, korupcija, nezaposlenost, inflacija, loše obrazovanje i tako dalje, nisu posledice manjka demokratije, već su zapravo rezultat viška demokratije; a ti problemi idu uz nacionalnu parlamentarnu demokratiju kao što su prazne prodavnice i trabanti išli uz komunizam?

To je ono što želimo da pokažemo u ovoj knjizi.

Ova knjiga sastoji se iz tri dela. U prvom delu govorimo o veri u božanstvo nacionalne parlamentarne demokratije. Kao i svaka religija, demokratija ima svoja verovanja – skup dogmi koje svaki vernik prihvata kao neoborive istine (prikazujemo ih kao 13 opštepoznatih mitova o demokratiji). U drugom delu opisujemo stvarne praktične posledice demokratskog sistema (objašnjavamo zašto demokratija neizbežno dovodi do stagnacije društva i šta je čini neefikasnom i nepravednom). U trećem delu ukratko opisujemo alternativu demokratije, to jest politički sistem zasnovan na samoopredeljenju pojedinca, koji odlikuju decentralizacija, lokalna uprava i raznovrsnost.

Uprkos kritici savremenog nacionalno-demokratskog sistema, s optimizmom gledamo u budućnost. Jedan od razloga za ogroman broj pesimista jeste što ljudi osećaju da je sadašnji sistem u čorsokaku, ali ne uspevaju da pronađu izlaz. Ljudi shvataju da gotovo sve aspekte njihovih života kontroliše država, ali da oni nju ne mogu ni na koji način. Jedine mogućnosti koje mogu da zamisle su različiti oblici diktature, kao što je „kineski model“ ili neki oblik nacionalizma ili fundamentalizma.

Međutim, u tome greše. Demokratija nije isto što i sloboda. Nacionalna parlamentarna demokratija je jedan oblik diktature – diktatura većine i države. Demokratija ne znači ni pravda, ni jednakost, ni solidarnost, ni mir.

Nacionalna parlamentarna demokratija je sistem uveden pre oko 150 godina u većinu zapadnih zemalja. Jedan od razloga za to bila je i želja da se u liberalnim društvima sprovedu u delo socijalističke ideje. Šta god bili motivi u to vreme, vek i po kasnije razloga za nacionalnu parlamentarnu demokratiju nema. Takva demokratija više ne funkcioniše. Vreme je za novi politički ideal, u kome se produktivnost i solidarnost neće nametati demokratskom diktaturom, već će biti rezultat dobrovoljnih odnosa između ljudi. Želimo da uverimo čitaoce da je mogućnost za dostizanje ovog ideala veća nego što mnogi mogu i da zamisle – i da vredi ulagati napore za njegovo ostvarenje.

MITOVI O DEMOKRATIJU

Prvi mit :: **SVAKI GLAS JE VAŽAN**

Ovo slušamo svaki put u vreme izbora. Tvrdi se da je svaki glas zaista važan. Što je donekle tačno – važan je kao jedan od sto miliona glasova (ako govorimo o predsedničkim izborima u SAD). Ali, ako je uticaj na rezultat jedan od 100 miliona, ili 0,000001 odsto, to je praktično nulti uticaj. Šansa da jedan glas odredi pobednika izbora je astronomski mala.

A u stvari je još gore, jer glas koji se daje na izborima nije glas za određenu politiku ili odluku. To je glas za kandidata ili za političku partiju koji će odlučivati *umesto Vas*. Međutim, Vi nemate ama baš nikakav stvarni uticaj na odluke koje će kasnije taj kandidat ili partija donositi! Nikako ne možete da ih kontrolišete. Tokom četiri godine oni će odlučivati kako hoće i Vi tu ništa ne možete da promenite. Možete da ih zasipate papirnom ili elektronskom poštom, da padnete na kolena pred njima, da ih preklinjete ili proklinjete – ali oni odlučuju, i tačka.

GLASANJEM DOBIJAMO LAŽNI UTISAK DA IMAMO UTICAJ, ALI JE ZATO GUBITAK SLOBODE, NA KOJI TIME PRISTAJEMO, SASVIM STVARAN.

Svake godine vlast donosi na hiljade odluka. Onaj Vaš glas, za nekoga ko može da radi šta god hoće, ne pitajući Vas za mišljenje, zaista nema merljiv uticaj na te odluke.

Vaš glas najčešće zapravo i nije nekakav stvarni izbor. Više je pokazatelj neodređene simpatije za jednu od partija ili kandidata. Retko se pojavljuje političar ili politička partija sa kojom se slažemo u svemu. Pretpostavimo da Vi ne želite da se novac troši na pomoć nerazvijenima ili na rat u Avganistanu. Možete da glasate za partiju koja se tome protivi. Ali možda se upravo ta partija zalaže za povećanje starosne granice za odlazak u penziju, sa čime se Vi ne slažete.

Štaviše, nakon što je partija ili osoba za koju ste glasali pobedila na izborima, oni vrlo često krše svoja predizborna obećanja. I šta onda? Trebalo bi da možete da ih tužite za prevaru, ali ta mogućnost ne postoji. Jedino što možete je da za četiri godine glasate za neku drugu partiju ili kandidata – i opet sa istim mizernim rezultatom.

Glasanjem dobijamo lažni utisak da imamo uticaj, ali je zato gubitak slobode, na koji time pristajemo, sasvim stvaran. Kada građanin dođe na biračko mesto, on misli da utiče na pravac u kojem će njegova zemlja ići u budućnosti. Kao što smo na početku pokazali, u jednom vrlo malom stepenu to je tačno. Istovremeno, time pristaje da 99,9999 odsto birača odlučuje o svemu što utiče na njegov život. Na taj način, birač izgubi mnogo više uticaja na sopstveni život nego što dobije uticaja na živote drugih. Učinak bi bio daleko veći ako bi građanin mogao samostalno da odlučuje u svojoj svakodnevnici. Na primer, mogao bi da odluči na šta će trošiti novac, a da ne mora pre toga polovinu svojih prihoda da plati državi kroz razne poreze, doprinose, carine, akcize, takse, ...

Ili da damo drugi primer – u našem parlamentarnom demokratskom sistemu građani imaju vrlo mali direktan uticaj na obrazovanje svoje dece. Ako žele da promene način školovanja i žele veći uticaj od onog kroz biračku kutiju, moraju da se pridruže nekoj lobi grupi, ili da pišu peticije političarima, ili da organizuju proteste pred zgradama vlade. Postoje organizacije roditelja koje pokušavaju na ovaj način da utiču na obrazovnu politiku. To zahteva ogromno vreme i energiju, a gotovo da ne daje nikakav rezultat. Bilo bi bezgranično jednostavnije i lakše kada se država ne bi mešala u obrazovanje i ako bi nastavnici, roditelji i đaci (studenti) mogli da donose sopstvene odluke, kao pojedinci ili skupa.

Naravno da političari neprestano pozivaju ljude da glasaju, pritom naglašavajući da glasanje utiče na politiku vlasti, ali za njih je u stvari jedino važno da visoka izlaznost znači pristanak, odnosno to im daje moralno pravo da vladaju ljudima.

Mnogi pogrešno veruju da je učešće na izborima moralna obaveza. Često se čuje da onaj ko ne izlazi na izbore nema pravo da javno iznese svoje mišljenje ili da prigovara zbog političkih odluka. Na kraju krajeva, kažu, ako nisi glasao – tvoje mišljenje više nije ni važno. Ljudi koji ovako misle izgleda nisu u stanju da zamisle nekog ko odbija da poveruje u lažni uticaj koji nam nudi sadašnja demokratija. Oni zapravo pate od Stokholmskog sindroma: zavoleli su svoje tamničare i ne shvataju da su u zamenu za samostalnost prihvatili da budu podređeni političarima i birokratama.

Drugi mit :: U DEMOKRATIJU VLADA NAROD

Ovo je jedna od osnovnih ideja demokratije. Demokratija doslovce znači vladavina naroda. Ali, da li narod zaista vlada u demokratiji?

Prvi problem je što „narod“ kao zaseban entitet u stvarnosti ne postoji. „Narod“ je apstrakcija, mislena imenica. U opipljivoj stvarnosti postoje samo milioni pojedinaca, sa milionima različitih mišljenja i interesa. Kako oni mogu da vladaju zajedno? To je očigledno nemoguće. Jedan holandski komičar u vezi s tim je rekao: „Demokratija

je volja naroda. I svako jutro se iznova iznenadim kad iz novina saznam šta želim“. Hajde da priznamo: niko nikada neće reći nešto u stilu „potrošač želi Majkrosoft“ ili „narod hoće Pepsi“. Naravno, neki žele, a neki ne žele. Isto važi i za političke stavove.

Dakle, u demokratiji ne odlučuje „narod“ već „većina“, u stvari čak ne ni većina naroda nego većina glasača. Ispada da manjina nije deo naroda. Zar ovo ne zvuči čudno? Zar nisu svi deo naroda? Kad odem u kupovinu, ne prihvatam da mi utrape robu koju je neko drugi izabrao, ali se u demokratiji dešava upravo to. Ako je na izborima izgubila ona stran(k)a za koju ste glasali, hteli–ne hteli moraćete da igrate uz muziku koju svira pobednik – utrapiće Vam ono što želi neko drugi.

Ali dobro, hajde da za trenutak pretpostavimo da je većina isto što i narod, iako znamo da nije. Da li je zaista tačno da narod odlučuje? Da vidimo. Postoje dve vrste demokratije: direktna i indirektna (predstavnička). U direktnoj demokratiji, odlučuje se tako što svi glasaju, na primer na referendumu. S druge strane, u indirektnoj demokratiji ljudi glasaju za druge ljude, svoje predstavnike, koji onda odlučuju u njihovo ime. Očigledno je da u indirektnoj demokratiji narod igra mnogo manju ulogu nego u direktnoj. Međutim, skoro sve savremene demokratije su predstavničke, tj. indirektno, a referendum se vrlo retko organizuju.

Kao opravdanje predstavničkog sistema, tvrdi se da bi bilo nemoguće organizovati referendum radi mnogobrojnih odluka koje vlast mora da donese svakog dana i da ljudi nemaju dovoljno znanja da odlučuju o komplikovanim pitanjima.

Prva tvrdnja je možda bila istinita u prošlosti, jer je bilo teško obezbediti da svako ima neophodne informacije i da može da izrazi svoje mišljenje, izuzev u vrlo malim zajednicama. Danas to sasvim sigurno više nije tačno. Korišćenje interneta i drugih modernih tehnika komunikacije olakšava organizovanje referenduma i učešće velikih grupa ljudi u procesu odlučivanja. Pa ipak, ovo se skoro nikad ne dešava. Zašto ne bi bio organizovan referendum o tome da li SAD treba da uđe u rat u Avganistanu ili u Libiji ili na bilo kom drugom mestu? Na kraju krajeva, narod vlada, zar ne? Pa zašto onda ljudi ne mogu da donose odluke koje su izuzetno važne u njihovom životu? Naravno, svakom je jasno da se zapravo radi o tome da vlast donosi odluke koje većina sigurno ne bi podržala. Dakle, priča da „narod vlada“ je najobičnija laž.

A šta je sa drugom tvrdnjom? Zar većina političkih pitanja nije prekomplikovana da bi se o njima glasalo? Neće biti! Da li na nekom mestu treba sagraditi džamiju, u kom uzrastu bi trebalo dozvoliti konzumiranje alkohola, kolike treba da budu minimalne kazne za određene zločine, da li treba izgraditi manje ili više autoputeva, koliki sme ili treba da bude nacionalni dug, da li treba zaratiti sa nekom stranom zemljom ili ne, i tako dalje – sve su ovo prilično jasna pitanja. Ako vlast demokratiju shvata ozbiljno, zar ne bi trebalo da dozvoli narodu da direktno odlučuje i glasa o mnogim konkretnim pitanjima?

Možda se misli da ljudi nisu dovoljno inteligentni da bi bili u stanju da formiraju razumne stavove o mnogim društvenim i privrednim pitanjima. Ako je tako, kako onda mogu da budu dovoljno pametni da razumeju različite predizborne programe i da glasaju o njima? Svako ko zagovara demokratiju mora da pretpostavi da građanstvo zna ponešto i da je u stanju da razume običan jezik.

Pored toga, zašto bismo verovali da su političari koje biramo išta pametniji nego birači? Da li političari na neki misteriozan način stižu mudrost i znanje koje birači nemaju? Da li političari imaju više moralne vrednosti nego prosečan građanin? Nema baš nikakvih dokaza za to. Naprotiv.

U DEMOKRATIJU NE VLADA „VOLJA NARODA” NEGO VOLJA POLITIČARA – POLITIČARA POD UTICAJEM PROFESIONALNIH LOBISTA, INTERESNIH GRUPA I AKTIVISTA.

Zastupnici današnje demokratije će možda reći da, iako ljudi nisu glupi, ipak nemaju dovoljno znanja i inteligencije da odlučuju o komplikovanim pitanjima koja imaju veliki uticaj na milione pojedinaca. To je nesumnjivo tačno, ali isto važi i za političare i državne službenike koji takve odluke svakodnevno donose u demokratiji. Na primer, kako oni mogu da znaju koju vrstu obrazovanja nastavnici, roditelji i đaci žele? Ili šta je najbolje obrazovanje? Svaki čovek ima neke želje i poglede na to šta je dobro obrazovanje, i većina je dovoljno inteligentna da odluči šta je najprihvatljivije za njih i njihovu decu. Ali ovo je anatemna za centralizovanu demokratiju, u kojoj političari i birokrate odlučuju o svemu i svima nameću jedno te isto.

Na osnovu svega rečenog, izgleda da u sadašnjoj demokratiji narod uopšte ne vlada. I to, naravno, nije nikakvo iznenađenje. Svima je poznato da vlasti redovno donose odluke kojima se većina ljudi protivi. U demokratiji ne vlada „volja naroda” nego volja političara – političara pod uticajem profesionalnih lobista, interesnih grupa i aktivista. Naftaši, velike poljoprivredno-prehrambene korporacije, farmaceutske kompanije, medicina, vojno-industrijski kompleks, bankari – svi oni znaju kako da manipulišu sistemom u svoju korist. Moćna elita donosi odluke – najčešće iza zatvorenih vrata. Sasvim nezainteresovani za ono što „narod” stvarno želi, oni troše naš novac na oružje i međunarodne programe pomoći, dozvoljavaju masovno doseljavanje stranaca, koje malo ko odobrava, troše preko svake mere, špijuniraju sopstvene građane, započinju ratove koje podržava tek nekolicina, razbacuju naš novac na subvencionisanje specijalnih interesa, potpisuju međudržavne sporazume – kao što su monetarne unije u EU ili NAFTA – koje pomažu neproduktivne na štetu produktivnih. Da li je to ono što svi mi „demokratski” želimo ili je to u stvari ono što vlast želi?

Koliko bi naših sugrađana dobrovoljno uplatilo hiljade dolara ili evra na bankovne račune države kako bi vojnici mogli da ratuju u Avganistanu u njihovo ime? Zašto bar jednom ne pitamo ljude o tome? Zar nisu oni ti koji vladaju?

Često se kaže da je demokratija dobar način da se ograniči moć vlasti, ali se ispostavlja da je ovo samo još jedan mit. Vlast u demokratiji može da radi šta god hoće!

Povrh toga, moć političara dopire daleko izvan parlamenta i vlade. Kada posle poraza na izborima moraju da siđu sa vlasti, oni vrlo često zaposlenje nalaze u mnogobrojnim organizacijama koje rade pod okriljem države – to su medijske kuće, sindikati, stambena udruženja, univerziteti, od države finansirane nevladine organi-

zacije, lobi grupe, instituti i hiljade konsultantskih firmi koje žive od države kao buđ na trulom stablu. Drugim rečima, promena vlasti ne znači obavezno promenu onoga ko ima moć u društvu. Demokratska odgovornost vlasti u stvarnosti je mnogo manja nego što izgleda.

Takođe zavređuje pažnju činjenica da uopšte nije lako biti u izbornoj trci. Uzmimo za primer SAD. Da bi se učestvovalo na saveznim izborima, treba se uskladiti sa oko 500 strana zakona i propisa, a pravila su tako komplikovana da laik uopšte ne može da ih razume.

Uprkos svemu, pristalice današnje demokratije kada vlast proglasi neki novi zakon uvek insistiraju da smo „mi za to glasali”, a to znači da „mi” više nemamo prava da se suprotstavimo takvom zakonu. Međutim, ljudi su vrlo retko dosledni. Homoseksualci će se držati toga kada žele da odbrane prava koja im daje zakon, ali će se suprotstaviti kada demokratska zemlja zakonom zabrani homoseksualnost. Ekološki aktivisti zahtevaju da se zakonski nametnu ekološke mere donete demokratski, ali zadržavaju pravo na nelegalne proteste ako se protive drugim demokratskim odlukama. Izgleda da „mi” ipak nismo glasali za to!?

Treći mit ::
VEĆINA JE U PRAVU

Hajde da pretpostavimo za trenutak, zarad diskusije, da narod zaista vlada u demokratiji i da je svaki glas zaista važan, iako već znamo da nije tako. Hoće li ishod demokratskog procesa automatski biti pravedan i dobar? Na kraju krajeva, to je razlog zbog koga imamo demokratiju, zar ne – zato da uradimo pravu stvar? Ali nije očigledno da demokratski proces obavezno dovodi do dobrih ili pravednih rezultata. To što većina nešto veruje ne znači da je to u šta veruju istina. Mnogo je kolektivnih zabluda iz prošlosti. Na primer, nekada je mnoštvo ljudi verovalo da životinje ne osećaju bol ili da je Zemlja ravna ploča ili da su kraljevi i carevi Božji izaslanici na Zemlji.

U DEMOKRATIJU VOLJA VEĆINE ODNOSI PREVAGU NAD MORALNIM OBZIRIMA. KVANTITET NADJAČAVA KVALITET – PUKI BROJ POJEDINACA KOJI NEŠTO HOĆE LAKO ODNOSI POBEDU NAD MORALOM I RAZUMOM.

Isto tako, to što su mnogi ljudi „za” nešto, ne znači da je to moralno ispravno i pošteno. Pomislimo samo na kolektivne zločine počinjene u prošlosti. Grozote kao što je robovlasništvo ili pogrom Jevreja svojevremeno je većina smatrala sasvim prihvatljivim.

Činjenica je da ljude pri glasanju, kao i u svemu drugom vodi sopstveni interes. Glasaju za one partije za koje očekuju da će im doneti najviše lične koristi, iako znaju da će cenu njihovih privilegija platiti svi drugi građani. Da li je ovo pošteno i poželjno? Sramotna je istina da ljudi podržavaju demokratiju zato što se nadaju i očekuju da će se naći u većini, pa potom imati koristi od otimanja bogatstva od ostalih. Nadaju se da će napore podneti neko drugi i da će ostali platiti za njihove privilegije. Ovo je u stvari potpuna suprotnost moralnom ponašanju.

Da li je ovo preterivanje? Banda koja opljačka na ulici biće kažnjena. Ali ako većina u skupštini glasa za zakon kojim se manjina pljačka (novi porez na alkohol ili cigarete, na primer), to je onda demokratska odluka i zato je to legalno. U čemu se to stvarno razlikuje od ulične pljačke?

Kada se malo razmisli, mora se doći do zaključka da je osnovni demokratski mehanizam – vladavina većine – u osnovi nemoralan. U demokratiji volja većine odnosi prevagu nad moralnim obzirima. Kvantitet nadjačava kvalitet – puki broj pojedinaca koji nešto hoće lako odnosi pobjedu nad moralom i razumom.

Oberon Herbert, britanski političar i pisac u XIX veku ovako je govorio o logici i moralu demokratije:

„Pet ljudi je u sobi. Da li to što tri čoveka imaju jedan stav, a preostala dvojica neki drugi, znači da trojica imaju neko moralno pravo da drugoj dvojici nametnu svoj stav? Koju magičnu moć stiču tri čoveka time što ih je za jedan više od ostalih, pa odjednom postaju vlasnici umova i tela ovih drugih? Dok ih je bilo dva prema dva, mogli smo da smatramo da je svaki čovek gospodar svog uma i tela; ali onog momenta kada se još jedan čovek, iz ko zna kojih razloga, pridružio jednoj ili drugoj strani, ta strana smesta stiče moć nad dušama i telima druge strane. Da li je ikada postojalo ovako ponižavajuće i neodbranljivo praznoverje? Zar to praznoverje nije direktan naslednik starog praznoverja o carevima i prvosveštenicima i njihovoj vlasti nad dušama i telima ljudi?“

Četvrti mit :: DEMOKRATIJA JE POLITIČKI NEUTRALNA

Kaže se da demokratija odgovara svakoj političkoj orijentaciji. Na kraju krajeva, glasači određuju političko usmerenje partije ili partija na vlasti. Na taj način sistem je iznad svih razlika u političkim pogledima: sistem sam po sebi nije ni levičarski ni desničarski, ni socijalistički ni kapitalistički, ni konzervativan ni progresivan.

Ili to bar tako izgleda. Ipak, i ovo je u najboljem slučaju tek poluistina. U stvarnosti, demokratija predstavlja sasvim određenu političku orijentaciju.

Demokratija je po definiciji *kolektivistička* ideja, naime ideja da o svemu moramo da odlučujemo zajedno i da svi moraju da se povinuju ovim odlukama. Ovo znači da je u demokratiji praktično sve javna stvar. *Ne postoje nikakve granice kolektivizmu*. Ako većina (ili preciznije – vlast) to poželi, oni mogu da odluče da svi moramo da nosimo metalni oklop kada šetamo ulicom, jer je tako sigurnije. Ili da moramo da se oblačimo kao klovnovi jer će to uveseljavati ljude. Nijedna lična sloboda nije nepovrediva. Ovo širom otvara vrata mešanju vlasti u sve. I to je upravo ono što se dešava u demokratskim društvima.

Tačno je da su političke promene stalne i da se smer promena često menja – na primer, od više ka manje regulacije, pa opet ka više – ali dugoročno gledano u zapadnim demokratijama sve je učestalije mešanje države u živote ljudi, sve je veća zavisnost građana od države i kao posledica toga – sve je veća javna potrošnja.

Ovo možda nije bilo tako uočljivo u vreme Hladnog rata, kada su zapadne demokratije izgledale relativno slobodne u poređenju sa totalitarnim državama, kao što je bio Sovjetski Savez ili Maova Kina. Tada je bilo teže primetiti da je i zapad, takođe, postajao sve više kolektivistički. Međutim, od devedesetih godina XX veka, nakon propasti komunizma, postalo je očigledno da su i naše socijalne države, takozvane države blagostanja daleko odmakle u istom pravcu. Sada gubimo trku sa zemljama čije se privrede brže razvijaju, jer nude više slobode, niže poreze i manju regulaciju nego naš sistem.

Naravno, mnogi demokratski političari za sebe kažu da su pristalice slobodnog tržišta. Njihova dela međutim govore drugačije. Uzmimo na primer Republikansku stranku (SAD), koju mnogi smatraju partijom slobodnog preduzetništva. Oni su prihvatili skoro sve intervencionističke politike koje zagovaraju njihovi levičarski rivali (Demokratska stranka) – socijalnu državu, visoke poreze, visoku državnu potrošnju, državne stanove, zakone o radu, minimalne plate, međunarodne intervencije – i dodali svoje, kao što su subvencije za banke i krupan biznis i zakone protiv zločina bez žrtve, kao što je upotreba narkotika i prostitucija. Uprkos povremenim kolebanja i nastupa „deregulacije“, obe partije neprestano uvećavaju moć države, bez obzira na tvrdnje Republikanaca da podržavaju slobodno preduzetništvo. Činjenica je da državna potrošnja nije smanjena, naprotiv, povećana je za vreme mandata „konzervativnog“ predsednika Ronalda Regana. Za vreme administracije Džordža Buša mlađeg državna potrošnja nije se povećala – eksplodirala je. Ovo pokazuje da demokratija uopšte nije neutralna, već da prirodno teži uvećanju kolektivizma i moći države, ko god da je na vlasti.

Ova opšta težnja ima za rezultat postojani rast javne potrošnje. Na početku XX veka, javna potrošnja kao procenat bruto društvenog proizvoda (BDP) bila je blizu 10 odsto u većini zapadnih demokratija. Sada je oko 50 odsto. Šest meseci u godini radimo kao kmetovi za državu.

U slobodnijim – manje demokratskim – vremenima, poresko opterećenje bilo je mnogo manje nego danas. Stolećima je Engleska imala sistem u kome je kralj imao pravo da troši novac, ali ne i da ubira porez, dok je parlament imao pravo da ubira porez, ali ne i da troši novac. Posledica toga bili su relativno niski porezi. Kada je Britanija u XX veku postala demokratska, porezi su brzo povećani.

Američka revolucija počela je kao poreska pobuna američkih kolonista protiv domovine – Velike Britanije. Osnivači Sjedinjenih Država voleli su demokratiju onoliko koliko i visoke poreze – znači baš nimalo. Reč „demokratija“ ne pojavljuje se ni u Deklaraciji o nezavisnosti, ni u Ustavu SAD.

	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1990	2000	2005	2009
Austrija	10.5	17	14.7	20.6	35.7	48.1	38.6	52.1	50.2	52.3
Belgija	8	13.8	22.1	21.8	30.3	58.6	54.8	49.1	52	54
Britanija	9.4	12.7	26.2	30	32.2	43	39.9	36.6	40.6	47.2
Kanada			16.7	25	28.6	38.8	46	40.6	39.2	43.8
Francuska	12.6	17	27.6	29	34.6	46.1	49.8	51.6	53.4	56
Nemačka	10	14.8	25	34.1	32.4	47.9	45.1	45.1	46.8	47.6
Italija	13.7	17.1	30.1	31.1	30.1	42.1	53.4	46.2	48.2	51.9
Japan	8.8	8.3	14.8	25.4	17.5	32	31.3	37.3	34.2	39.7
Holandija	9.1	9	13.5	19	33.7	55.8	54.1	44.2	44.8	50
Španija		11	8.3	13.2	18.8	32.2	42	39.1	38.4	45.8
Švedska	5.7	10.4	10.9	16.5	31	60.1	59.1	52.7	51.8	52.7
Švajcarska	16.5	14	17	24.1	17.2	32.8	33.5	33.7	37.3	36.7
SAD	7.3	7.5	12.1	19.7	27	31.4	33.3	32.8	36.1	42.2
Prosek	10.4	12.7	18.4	23.8	28.4	43.8	44.7	43.2	44.1	47.7

Državna potrošnja, %BDP

Izvor: **Ekonomist**

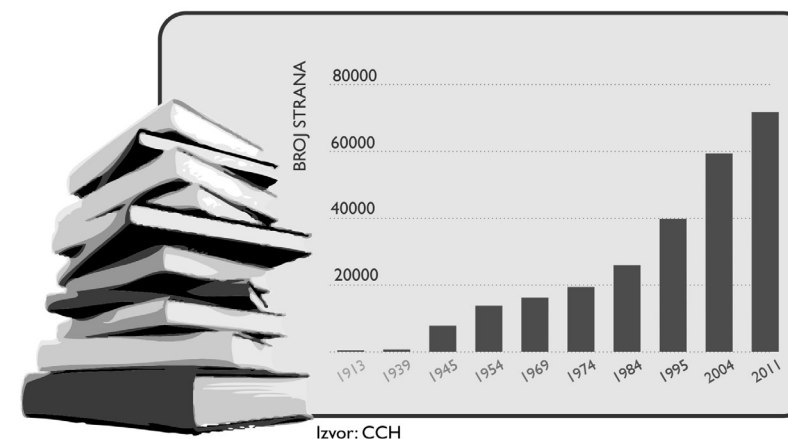
U XIX veku, poresko opterećenje u Sjedinjenim Državama bilo je najviše nekoliko procenata, izuzev u vreme ratova. Porez na dohodak nije postojao i čak je bio ustavom zabranjen, ali sa transformacijom Sjedinjenih Država iz decentralizovane savezne države u nacionalnu parlamentarnu demokratiju, moć države neprestano je rasla. Godine 1913. uveden je porez na dohodak i uspostavljen sistem federalnih rezervi.

Još jedan poučan primer je američka Zbirka saveznih propisa, u kojoj su sakupljeni svi zakoni koje je donela savezna vlast. Zbirka je 1925. godine bila jedna knjiga, a u U 2010. ima 200 tomova, pri čemu se samo indeks prostire na 700 strana. U Zbirci su propisi za sve pod milim Bogom – od toga kako treba da izgleda kaiš za ručni sat do toga kako se u restoranima prži luk. Časopis „Ekonomist“ piše da je samo za vreme predsedničkog mandata Džordža Buša mlađeg, svake godine dodato 1.000 strana novih propisa. Prema navodima istog časopisa, od 2001. do 2010. poresko zakonodavstvo SAD naraslo je od 1,4 na 3,8 miliona reči.

Mnogi predlozi zakona toliko su opširni da se kongresmeni više i ne trude da ih pročitaju pre glasanja o njima. Ukratko, pojava demokratije dovela je u Sjedinjenim Državama do ogromnog povećanja mešanja i uticaja države na živote ljudi, iako se često tvrdi da je Amerika „zemlja slobode“. Slično se događa i u drugim zapadnim demokratijama. Na primer, u Holandiji odakle su autori ove knjige, ukupno poresko opterećenje bruto domaćeg proizvoda bilo je 14 odsto 1850. godine. Sada je 55 odsto, prema studiji holandskog Biroa za centralno planiranje. Prema drugoj studiji, potrošnja države kao procenat nacionalnog dohotka 1900. godine bila je 10 odsto, a 2002. godine – 52 odsto.

Broj zakona i propisa u Holandiji takođe neprekidno raste. Broj važećih zakona povećao se za 72 odsto između 1980. i 2004. godine, shodno studiji Centra za naučno istraživanje i dokumentaciju holandskog ministarstva pravde. Godine 2004. u Holandiji je na snazi bilo 12.000 zakona i pravilnika, sa 140.000 članova.

Broj strana u Federalnom Poreskom Zakonu SAD



Jedan od problema sa ovolikim zakonima je u tome što se međusobno podržavaju. Drugim rečima, jedno pravilo vodi do sledećeg. Na primer, ako postoji sistem nametnutog državnog zdravstvenog osiguranja, država teži da nametne ljudima (navodno) zdravije navike. Na kraju krajeva, kažu nam, svi „mi“ plaćamo visoke medicinske troškove za ljude koji nezdravo žive. To je tačno, ali samo zbog toga što je država prethodno svima nametnula kolektivistički sistem medicinskih usluga. Ovaj medicinski fašizam uobičajen je u demokratskim zemljama i većina ga čutke prihvata. Za njih je normalno da im država zabrani da jedu masnu hranu ili šećer, da puše, da ih prisiljava da nose šlemove ili da vezuju sigurnosne pojaseve kada voze. Naravno, sve ovo je očigledno kršenje individualne slobode.

Neko bi mogao da tvrdi da je u poslednjih nekoliko decenija sloboda proširena u mnogim oblastima. U mnogim zapadnim zemljama privatne („komercijalne“) televizijske kompanije prekinule su monopol nacionalnih TV stanica, radno vreme prodavnica je produženo, vazdušni saobraćaj je deregulisan, tržište telekomunikacija je liberalizovano i u mnogim zemljama ukinuto je obavezno služenje vojnog roka.

Međutim, mnoge od ovih promena teškom mukom su „prošle“ u demokratskim zemljama. U većini slučajeva, političari nisu mogli da spreče ove promene, budući da su bile posledica tehnološkog razvoja (kao u slučaju medija i telekomunikacija) ili konkurencije iz drugih zemalja (u slučaju deregulacije vazdušnog saobraćaja). Ovi događaji mogu se porediti sa padom komunizma u bivšem Sovjetskom Savezu. Do promena nije došlo zato što su moćnici želeli da se odreknu moći, već zato što nisu imali izbora – sistem se raspao i nije mu bilo spasa. Na isti način naši demokratski političari gube delove moći.

Međutim, obično brzo nadoknade izgubljeno. Sloboda na internetu sve više i više se sužava usled mešanja države. Slobodu govora ugrožavaju zakoni „protiv diskriminacije“. Prava na intelektualnu svojinu (patenti i autorska prava) koriste se da ograniče slobodu stvaralaca i potrošača. Liberalizaciju tržišta najčešće prati povećanje birokratije, čija je uloga da reguliše nova tržišta. Sve je veći broj birokratskih agencija i one uvode sve više i više pravila. U Holandiji su sektori energetike i telekomunikacija zaista liberalizovani, ali istovremeno je osnovano više novih agencija – čak šest u poslednjih deset godina.

U SAD, prema istraživačima virdžinijskog državnog univerziteta, troškovi savezne regulacije porasli su za 3 odsto od 2003. do 2008. godine, na 1.75 triliona dolara godišnje (1.750.000.000.000 dolara) ili 12 odsto bruto društvenog proizvoda. Od 2008. u više navrata uvođena je nova regulacija finansijskog tržišta, naftne industrije, prehrambene industrije i mnogih drugih sektora privrede. Domaćinstva i preduzeća u Evropi, pored toga što moraju da se izbore sa svojim nacionalnim državama, moraju da podnose dodatnu količinu regulacije Evropske unije, koja dolazi iz Brisela. Dok je u Briselu 1990-ih bila popularna liberalizacija, sada je sasvim suprotno: sve je više regulacije.

U SUŠTINI, DEMOKRATIJA JE TOTALITARNA IDEOLOGIJA, MADA NE TAKO EKSTREMNA KAO NACIZAM, FAŠIZAM ILI KOMUNIZAM.

Ukratko, u praksi demokratija uopšte nije politički neutralna. To je sistem po prirodi kolektivistički i vodi ka sve više i više državne intervencije, a sve manje i manje individualne slobode. Ovo je tako zato što ljudi ispostavljaju mnoštvo zahteva državi i žele da neko drugi plati njihove troškove.

U suštini, demokratija je totalitarna ideologija, mada ne tako ekstremna kao nacizam, fašizam ili komunizam. U principu, nijedna sloboda nije nepovrediva u demokratiji. Svi aspekti života pojedinca mogu doći pod državnu kontrolu.

U demokratiji je manjina stavljena na milost i nemilost većine. Čak i tamo gde demokratija ima ustav koji ograničava moć vlasti, većina može da promeni ustav. Jedino nepovredivo pravo koje čovek ima u demokratiji, pored prava da bude biran, jeste pravo da glasa za neku političku partiju. Dobijanjem prava na taj glas, jedan od više miliona, čovek gubi svoju samostalnost i ličnu slobodu i potčinjava se volji većine.

Čovek je stvarno slobodan tek kada ima pravo izbora da *ne bude* u sistemu i kada za to *ne mora* da plati. Kao potrošač, čovek nije slobodan ako je prisiljen da bira između više različitih televizora, bez obzira koliko mu je modela ponuđeno. Slobodan je tek ako može da izabere i da *ne* kupi televizor. A u demokratiji moraš da kupiš, i to baš ono što je većina odabrala – sviđalo se to tebi ili ne.

Peti mit :: **DEMOKRATIJA VODI U NAPREDAK**

Mnoge demokratske zemlje su bogate i zato ljudi često misle da je upravo demokratija neophodna da bi se ostvario napredak. U stvarnosti, istina je potpuno suprotna. Demokratija ne vodi u napredak – demokratija uništava bogatstvo.

Istina je da su mnoge demokratije *na zapadu* uspešne. Na drugim mestima u svetu nije tako. Singapur, Hong Kong i jedan broj zemalja Persijskog zaliva nisu demokratske, a uspešne su. Mnoge zemlje Afrike i Latinske Amerike su demokratske, ali nisu bogate, izuzev malobrojne elite. Zapadne zemlje nisu uspešne zbog demokratije, nego uprkos demokratiji. Svoj uspeh duguju tradiciji slobode, koja je odlika ovih zemalja, što doprinosi da država još nema potpunu kontrolu nad privredama ovih zemalja. Međutim, demokratija uporno potkopava ovu tradiciju. Privatni sektor se neprestano erodira i ovaj proces preči da uništi basnoslovno bogatstvo sticano vekovima.

Napredak se pojavljuje uvek kada su prava pojedinaca na odgovarajući način zaštićena – posebno pravo na svojinu. Drugačije rečeno, bogatstvo se stvara *uvek kada je ljudima dozvoljeno da zadrže plodove svog rada*. U toj situaciji oni su motivisani da vredno rade, da pametno rizikuju i efikasno koriste resurse, da štede.

DEMOKRATIJA PODSTIČE GRAĐANE DA STIČU KORISTI O TROŠKU DRUGIH ILI DA NAPOR PREBACE NA DRUGE.

S druge strane, ako su ljudi prisiljeni da plodove svog rada predaju državi – što je pretežno slučaj u demokratiji – manje su motivisani da stvaraju. Povrh toga, država neizbežno koristi ove resurse neefikasno. Na kraju krajeva, (demokratski) vlastodršci nisu morali da rade da bi stekli ove resurse – i imaju vrlo različite ciljeve od ljudi koji su ih proizveli.

Kako se ovo dešava u demokratiji? Situaciju možemo da uporedimo sa grupom od deset ljudi koji večeraju u restoranu i unapred se dogovore da će račun razdeliti na jednake delove. Pošto će 90 procenata svačijeg računa da plate drugi, svako ima motiv da naruči najskuplje jelo, što niko ne bi uradio kad bi račun plaćao sam. I isto tako, pošto bi od štednje imao samo 10 procenata koristi, niko nije motivisan da štedi. Krajnji rezultat je da je ukupni račun za večeru mnogo veći nego kad bi svako platio za sebe.

U ekonomiji se ovaj fenomen naziva „tragedija zajedničke svojine“. Zajednička svojina je, na primer, komad zemlje koji kolektivno poseduje više farmera. Farmeri koji dele zajednički pašnjak imaju prirodan podsticaj da puste svoje krave da pasu što je moguće više (o trošku drugih), a nemaju nikakav podsticaj da svoje krave odvedu sa pašnjaka na vreme (jer će tada krave drugih farmera potpuno ogoliti pašnjak). Tako činjenica da svi poseduju pašnjak, to jest, ne poseduje ga niko, dovodi do prekomerne ispaše i uništenja pašnjaka.

Demokratija funkcioniše na isti način. Građani imaju podsticaj da stiču koristi o trošku drugih ili da napor prebace na druge. Oni glasaju za političke partije koje će od drugih naplatiti troškove ispunjenja njihovih želja (besplatno obrazovanje, veću socijalnu pomoć, subvencije za vrtiće, državne puteve i tako dalje). U primeru sa večerom situacija se ne otima potpuno kontroli, jer u maloj grupi još uvek postoje izvesni društveni obziri, ali u demokratiji sa milionima glasača to više ne funkcioniše.

Političari su izabrani zato što znaju da manipulišu ovim sistemom. Oni upravljaju „javnim“ dobrima. Ne poseduju ih, pa zato ne osećaju obavezu da budu štedljivi. Naprotiv, imaju podsticaj da troše što je moguće više, da bi njima bile pripisane sve zasluge, dok troškovi padaju na sledećeg koji bude izabran. Na kraju krajeva, političari u demokratiji moraju da ugone biračima. To im je važnije nego dugoročni interes nacije.

Rezultat je opšta neefikasnost i rasipništvo.

Ne samo da su političari na velikom iskušenju da previše troše, već imaju i podsticaj da, dok upravljaju „javnim fondovima“, za sebe uzmu što je moguće više, jer kada više ne budu u vlasti neće moći tako lako da se bogate. Ovaj sistem je, naravno, katastrofa za privredu. Ljudi tek treba stvarno da shvate kolika je to propast. Najveći deo računa koji su naše demokratske vlasti razuzdanim trošenjem napravile tek treba da se plati.

Ogromni državni dugovi su rezultat ogromnih prekoračenja budžeta od kojih – sigurno ne slučajno – pate sve demokratske zemlje. U SAD demokratska večera se toliko otela kontroli da nacionalni dug sada iznosi 14.000 milijardi dolara (14.000.000.000.000 dolara); približno 50.000 dolara po glavi stanovnika. U većini evropskih zemalja situacija je ista. Holandski nacionalni dug dostigao je 380 milijardi evra (380.000.000.000 evra) na kraju 2010. godine ili skoro 25.000 evra po glavi stanovnika. Ove dugove poreski obveznici će jednom morati da otplate. Ogroman novac se već troši samo za plaćanje kamate na dug. U Holandiji je kamata na nacionalni dug približno 22 milijarde evra (22.000.000.000 evra) u 2009. godini, više nego što je izdvojeno na odbranu i infrastrukturu. Sve ovo je čisto rasipništvo, odnosno rezultat traćenja novca poreskih obveznika u prošlosti.

Međutim, truleži u demokratskoj državi ima još više. Političari ne samo da bahato rasipaju prikupljeni porez, već su povrh toga uspeli da preuzmu kontrolu nad našim finansijskim sistemom, nad samim novcem. Kroz centralne („narodne“) banke, kao što su Federalne rezerve SAD i Evropska centralna banka, naše demokratske vlasti određuju šta predstavlja novac („zakonsko sredstvo plaćanja“), koliko novca se stvara i upumpava u privredu i kolike su kamatne stope. Pored toga, uspeli su da prekinu svaku vezu između papirnog novca i realnih vrednosti, kao što je zlato.

Čitav naš finansijski sistem – uključujući svu našu štednju i penzione fondove, sav novac koji mislimo da posedujemo – zasnovan je na bezvrednim papirima koje štampa država.

Prednosti ovog sistema za vlast su očigledne. Oni imaju „novčanu slavinu“ koju mogu da odvrnu i zavrnu kad god to požele. Nijedan apsolutni vladar, nikada u prošlosti nije imao ništa slično! Demokratske vođe mogu da „napumpaju“ privredu (i napune sopstvene džepove) kada žele sebi da povećaju popularnost. Ovo rade kroz centralnu banku, koja zatim koristi privatne banke za sprovođenje procesa emisije novca. Sistem omogućuje da privatne banke dobijaju posebnu dozvolu da više puta pozajmljuju jedan te isti novac štediša i ulažu (bankarstvo sa delimičnom rezervom). Tako se, na razne načine, sve više papirnog ili elektronskog novca upumpava u privredu.

Ovo naravno ima negativne posledice. Prva je neprestano opadanje vrednosti novca. Taj proces traje već čitavo stoleće. Dolar je izgubio 95 procenata svoje vrednosti od uspostavljanja sistema Federalnih rezervi 1913. godine. To je razlog zbog koga mi kao građani primećujemo da proizvodi i usluge stalno poskupljuju. Na stvarno slobodnom tržištu cene su sklone opadanju, što je rezultat poboljšanja produktivnosti i konkurencije, a u sistemu kojim vlast manipuliše, u kome se novčana masa neprestano uvećava, cene vrtoglavo rastu. Neki od ovoga imaju koristi (na primer, oni koji imaju velike dugove, kao što je sam državni aparat), a neki su u mnogo gorjoj situaciji, poput ljudi koji žive od penzije ili imaju ušteđevinu.

Druga negativna posledica pumpanja novca u privredu je nerealno povećanje privredne aktivnosti. Tako smo imali veštački rast tržišta nekretnina, pa robe, pa eksploziju tržišta akcija (deonica), ali sva ova čuda nisu imala stvarnu osnovu – na kraju se ispostavilo da su svi ti procvati privredne aktivnosti kao baloni koji pre ili kasnije pucaju. Do njih je došlo zato što su tržišta preplavljena jeftinim kreditima i što su se svi učesnici preopterili dugovima. Naravno, takve pijanke nikada ne traju dugo. Kada postane jasno da dugovi ne mogu biti vraćeni, balon puca. Tako nastaju privredne recesije (krize).

Vlast najčešće na recesiju reaguje onako kako očekujemo od demokratskih političara – stvaraju još više veštačkog novca i upumpavaju sve veće količine u privredu, dok za krizu okrivljuju „slobodno tržište“ i „špekulante“. To čine da ne bi izneverili očekivanja birača. Birači žele da pijanka traje što je moguće duže – a političari najčešće ispunjavaju njihove želje, jer nameravaju da ponovo budu izabrani. Američki pisac i političar Bendžamin Frenklin prepoznao je problem još u 18. veku. Napisao je: „Kada ljudi otkriju da glasanjem mogu da dođu do novca, to će označiti kraj republike“.

Štampanje novca obično donese nešto malo utehe, ali samo privremeno. Izgleda da smo dostigli tačku u kojoj se novi baloni ne mogu naduvati, a da to potpuno ne uništi sistem. Vlasti više ne znaju šta da rade. Ako nastave da štampaju novac, rizikuju izazivanje hiperinflacije, kao dvadesetih godina prošlog veka u Nemačkoj ili nedavno u Zimbabveu. S druge strane, ne usuđuju se da prestanu da „stimulišu“ privredu, jer onda nastupa recesija, a birači to ne vole. Kratko rečeno, sistem je u ćorsokaku. Vlast više nije u stanju da održava privid blagostanja, ali ne može ni da odustane od toga.

Tako, umesto u napredak, demokratija vodi u inflaciju i recesiju, praćene opštom nesigurnošću i nestabilnošću. Šta je alternativa? Rešenje za preveliku potrošnju je

veće poštovanje privatne svojine. Ako svaki farmer poseduje komad zemlje, vodiće računa da ne dođe do prevelike ispaše. Ako svi građani mogu da zadrže plodove sopstvenog rada, svako od njih će se truditi da ne razbacuje resurse.

Ovo takođe znači da finansijski sistem ne može da ostane u rukama političara. Monetarni sistem (novac), kao i bilo koja druga privredna aktivnost, treba ponovo da bude deo slobodnog tržišta. Mehanizam slobodnog tržišta sprečiće pojavu ne-realnog rasta – u svakom slučaju sprečiće pojavu nerealnog rasta velikih razmera, do kakvih dovodi vlast kada manipuliše celokupnim finansijskim sistemom.

Danas mnoge ljude slobodno–tržišni monetarni sistem može da uplaši, ali kroz istoriju je to češće bilo pravilo nego izuzetak. Može da pomogne shvatanje da sav napredak – ogromno bogatstvo koje uživamo – na kraju krajeva nije ništa drugo nego ono što mi, kao produktivni građani proizvodimo i što smo proizveli u obliku konkretnih proizvoda i usluga. Ni manje, ni više. Svi trikovi i obmane sa papirnim novcem, kojim pribegavaju naše demokratske vlasti, ne mogu da promene tu činjenicu.

Šesti mit :: DEMOKRATIJA JE NEOPHODNA ZA OBEZBEĐENJE PRAVEDNE RASPODELE BOGATSTVA I POMOĆI SIROMAŠNIMA

Ali, pitaće neko, zar demokratija nije neophodna da bi bila obezbeđena pravedna raspodela bogatstva? Naravno, političari stalno govore o solidarnosti i pravednoj raspodeli, ali pitanje je koliko je to što nude zaista pravedno. Pre svega, da bi uopšte došlo do raspodele dobara, ta dobra treba najpre napraviti. Državne subvencije i pomoć nisu besplatni, iako mnogi tako misle. Približno polovinu onoga što produktivni ljudi zarade uzima država i potom preraspoređuje.

Pretpostavimo za sada da država treba da preraspodeljuje bogatstvo među građanima, da je to i pravedno i poželjno. Ali još uvek se postavlja pitanje donosi li demokratski sistem pravednu raspodelu. Da li ovaj novac stiže do ljudi kojima je zaista potreban? Naravno da ne stiže. Najveći deo pomoći i subvencija dobijaju grupe koje zastupaju posebne (specijalne) interese. Uzmimo samo jedan primer: dve petine (40 odsto) budžeta Evropske unije troši se na subvencije poljoprivredi.

Lobi grupe biju beskrajne bitke za poklone, privilegije i položaje. Svi bi da jedu za trpezom „javnih“ fondova. Ovaj sistem ohrabruje parazitizam, pristrasnost i zavisnost, a obeshrabruje odgovornost i oslanjanje na sopstvene snage. Pomenimo samo neke specijalne interesne grupe koje imaju koristi od ovih aranžmana, iako su daleko od siromaštva i nepovoljnog položaja: agencije za pomoć u razvoju, banke, velike korporacije, poljoprivrednici, medijske kuće, ekološke organizacije, institucije kulture. Oni dobijaju milijarde u obliku grantova i subvencija, jer imaju direktan pristup moćnicima. Naravno, najveći dobitnici su državni službenici koji

upravljaju sistemom. Oni paze da u svakom slučaju budu neophodni i dodeljuju sebi izdašne plate.

Grupe sa posebnim interesima ne uživaju samo u darežljivosti države, već znaju i kako da menjaju zakone tako da steknu korist na račun ostatka društva. Za ovo postoji nebrojeno mnogo primera. Setimo se samo ograničenja uvoza i kvota koje su korisne za poljoprivredu i prehrambenu industriju, ali podižu cene hrane za sve građane. Ili sindikata koji, u saradnji sa političarima, održavaju visoke minimalne cene rada, čime smanjuju konkurenciju na tržištu rada. Ovo najviše pogađa upravo najugroženije – neobrazovane, koji ne mogu da se zaposle jer su sa propisanom minimalnom cenom rada preskupi za poslodavce.

**LOBI GRUPE BIJU BESKRAJNE BITKE ZA POKLONE, PRIVILEGIJE I POLOŽAJE.
SVI BI DA JEDU ZA TRPEZOM „JAVNIH“ FONDOVA.**

Sledeći primer su zakoni o licenciranju – elegantan način da se ukloni konkurencija. Apotekari koriste zakon o licenciranju da onemoguće konkurenciju običnih prodavnica, supermarketa i prodaje lekova preko interneta. Lekari onemogućavaju konkurenciju „nelicenciranih“ ponuđača medicinskih usluga. Sličan ovome je sistem patenata i autorskih prava dobijenih od države, koje kompanije, na primer u farmaceutskoj industriji i šou–biznisu, koriste da spreče ulazak novih igrača na tržište.

Ali, pitaće neko, zar ne mogu birači da se pobune protiv posebnih pogodnosti koje uživaju lobi grupe? U teoriji ovo jeste moguće, ali u praksi se retko dešava, jer su koristi koje uživaju privilegovane grupe mnogo veće od troškova za pojedine članove društva. Primera radi, ako je kilogram šećera šest centi skuplji zbog naplate carine, to može da bude vrlo unosno za domaće proizvođače šećera (i za državu), ali za potrošača to nije vredno odlaska na protest. Grupe sa posebnim interesom su zato jako motivisane da sačuvaju privilegije, dok se masi birača protest jednostavno ne isplati.

Većina ljudi verovatno i ne zna da ovi aranžmani postoje. Ipak, sagledani zbirno, oni predstavljaju značajan trošak i time smanjuju životni standard za sve nas koji nemamo lobiste u Vašingtonu ili nekom drugom glavnom gradu. Tako se demokratska politika neizbežno izrodi u mašinu za prisilnu preraspodelu, koja najuticajnijim i najbolje organizovanim grupama donosi profit o trošku ostalih. Podrazumeva se da lobi grupe uzvraćaju uslugu političarima finansiranjem skupih političkih kampanja.

U Holandiji, koja se može smatrati tipičnom evropskom socijalnom državom, u izveštaju Biroa za društveno i kulturno planiranje (državna agencija) objavljenom avgusta 2011. godine zaključeno je da građani sa srednjim prihodima imaju manje koristi od državnih olakšica nego građani sa visokim i građani sa niskim prihodima. U stvari, istraživači su otkrili da građani sa najvećim prihodima dobijaju najviše državne pomoći! Njihovo istraživanje odnosilo se na 2007., ali nema razloga da rezultati za ostale godine budu drugačiji. Najbogatijim Holanđanima država najviše pomaže kroz subvencije za visoko obrazovanje, za brigu o deci i za umetnost.

Mnogi se boje da, ako bi obrazovanje, lečenje, gradski saobraćaj, stanogradnja, i tako dalje, bili izloženi slobodnom tržištu, siromašni ne bi mogli sebi da priušte ove usluge. Međutim, činjenica je da slobodno tržište prilično dobro „brine“ o siromašnima. Uzmimo za primer supermarket, koji obezbeđuju najvažnije za život: hranu. Tamo se mogu kupiti visoko-kvalitetni proizvodi, po niskim cenama i u širokom izboru. Slobodno tržište je inovacijom i konkurencijom omogućilo ljudima sa niskim prihodima, poput radnika i studenata, da koriste proizvode kao što su automobili, personalni računari, mobilni telefoni, koji su nekada bili dostupni samo najbogatijima. Da je briga o starima organizovana na isti način kao supermarketi, bez intervencije države, zar rezultati ne bi bili slični? Tada bi stari ljudi i njihove porodice samostalno odlučili kakve su im usluge potrebne i po kojoj ceni. Imali bi mnogo više kontrole nad uslugama i cenom koju za njih plaćaju.

Neki se pitaju zar kvalitet obrazovnih i zdravstvenih usluga ne bi opao ako se država ne bi mešala u rad škola, bolnica i brigu o starima? Desilo bi se baš suprotno. Zapitajmo se: kakav bi bio kvalitet hrane u našim prodavnicama da su organizovane kao državne škole? Ne može se očekivati od grupe „eksperata“ u Vašingtonu da dobro upravljaju velikim i složenim delatnostima kao što je školstvo i zdravstvo. Beskrajnim nizom reformi, uredbi, saveta, komisija, belih knjiga, direktiva i uputstava, oni proizvode samo jedno – sve više i više državne birokratije.

Pravi eksperti su u školama i bolnicama. Oni najviše znaju o svojoj struci i o efikasnom organizovanju ovih institucija, a ako to ne rade dobro, prosto neće opstati na slobodnom tržištu. Zato bi se kvalitet obrazovanja i lečenja bez mešanja države povećao, a ne smanjio. Birokratija, liste čekanja i prepune učionice jednostavno bi nestale, kao što na slobodnom tržištu gotovo da nema prljavih supermarketi sa lošom hranom ili optičara sa listom čekanja od pola godine.

Naravno da uvek ima onih koji nisu u stanju da se brinu o sebi. Nesumnjivo, tim ljudima je pomoć potrebna, ali sasvim sigurno nije neophodna ogromna mašina za preraspodelu – naš demokratski sistem – da bismo im pomogli. Ovo mogu da urade privatne dobrotvorne organizacije i svako ko želi da priskoči u pomoć. Tvrdnja da nam je demokratija neophodna da bi pomogli siromašnima i sugrađanima u nepovoljnoj situaciji, prikriva interese onih ljudi koji profitiraju od ogromnog i preskupog mehanizma preraspodele.

Sedmi mit ::

DEMOKRATIJA JE NEOPHODNA DA BISMO ŽIVELI U HARMONIJU

Mnogi ljudi misle da se sukobi u društvu mogu izbeći tako što se sve odluke donose demokratski. Na kraju krajeva, kažu oni, ne možemo mirno živeti zajedno ako svako sledi samo svoje interese.

Ovo je možda tačno kada jedna mala grupa treba da odluči, na primer, da li da ide u bioskop ili na plažu, ali o većini stvari uopšte ne mora da se odlučuje demokratski. U stvari, demokratsko odlučivanje češće stvara sukobe nego što ih razrešava. Ovo je zato što se u demokratiji mnoga lična i društvena pitanja pretvaraju u opšte probleme. Prisiljavanje ljudi da poštuju demokratske odluke daleko češće dovodi do neprijateljstava nego do skladnih odnosa.

ZAMISLIMO DA PORED OSTALOG DEMOKRATSKI ODLUČUJEMO I KOJA SE KOLIČINA I KOJA VRSTA HLEBA PEČE SVAKOG DANA. OVO BI DOVELO DO BESKRAJNOG LOBIRANJA, KAMPANJE, PREGANJANJA, SKUPOVA I PROTESTA.

Što su veće razlike među ljudima koji demokratski odlučuju – ovo postaje veći problem. Kada jedna grupa ljudi veruje da je homoseksualnost smrtni greh, a druga zahteva da se u program obaveznog obrazovanja unese više značajnih istorijskih ličnosti homoseksualne orijentacije, nastaje društveni sukob.

Na primer, demokratski – kolektivno – se odlučuje šta deca moraju da uče u školi, koliko novca se troši na brigu o starima, koliko na pomoć nerazvijenim zemljama, da li je pušenje u kafanama dozvoljeno, koja lečenja pokriva državno zdravstveno osiguranje, da li je ženama dopušteno da maramom pokriju glavu, koje droge ljudi mogu legalno da uzimaju i tako dalje. Sve ove odluke stvaraju sukobe i napetost, koji se vrlo lako mogu izbeći: dopustimo ljudima da sami izaberu i da sami preuzmu odgovornost za posledice.

Zamislimo da pored ostalog demokratski odlučujemo i koja se količina i koja vrsta hleba peče svakog dana. Ovo bi dovelo do beskrajnog lobiranja, kampanje, preganjanja, skupova i protesta. Zagovornici belog hleba smatrali bi pristalice crnog hleba svojim političkim neprijateljima, a ako su pristalice crnog hleba većina, sve subvencije bi išle na crni hleb, dok bi beli hleb možda bio i zabranjen.

Demokratija je kao autobus pun putnika koji moraju da odluče kuda će vozač da vozi. Progresivci glasaju za San Francisko, konzervativci hoće u Dalas, libertarijanci žele da putuju u Las Vegas, zeleni na Vudstok, a ostali hoće da putuju u hiljadu drugih pravaca. Na kraju autobus stiže tamo gde skoro niko ne želi. Čak i kad vozač nema neki svoj interes i trudi se da pažljivo sluša putnike, nikada ne može da ispuni sve njihove želje. On ima samo jedan autobus, a željenih destinacija ima koliko i putnika.

Ovo je takođe razlog što nova lica u politici obično na početku bivaju pozdravljena kao spasiooci, a na kraju razočaraju ljude. „Moguće“ na početku uvek se pretvori u „nemoguće“ na kraju. Ni najmudriji političar na svetu ne može da pomiri međusobno suprotstavljene ciljeve.

Uopšte nije slučajno što su razgovori o politici tako emotivni. Činjenica je da mnogi ljudi izbegavaju da razgovaraju o politici kada se sastanu sa prijateljima, zato što obično imaju vrlo različite ideje kako treba živeti, a u demokratiji se svi različiti pogledi moraju nekako ujednačiti – što je naravno nemoguće.

Rešenje problema sa autobusom u stvari je vrlo jednostavno. Neka svako za sebe odluči gde i s kim želi da ide. Neka svako za sebe odluči kako želi da živi, neka svako samostalno rešava svoje probleme i udružuje se s kim hoće. Neka ljudi sami odluče šta žele da rade sa svojim telom, svojim umom i novcem. Ogroman broj naših političkih „problema“ naprosto bi tada nestao.



U demokratiji se, međutim, događa sasvim suprotno. Sistem navodi ljude da svoje lične sklonosti nameću kao opšte ciljeve, kojima onda i svi ostali moraju da teže. Metaforički rečeno, sadašnji demokratski sistem onima koji žele da putuju u mesto XY ne ostavlja nijednu drugu mogućnost nego da prisile sve ostale da idu baš tamo. Posebno negativna posledica demokratskog sistema je u tome što praktično primorava ljude da se udružuju u interesne grupe, koje onda neizbežno ulaze u sukob sa ostalim grupama. To je tako zato što samo oni koji pripadaju dovoljno velikoj grupi (koaliciji) imaju nekakvu šansu da svoje ideje nametnu kao zakon. Tako su stari huškani na sukob sa mladima, stanovnici sela protiv stanovnika gradova, doseljenici protiv starosedelaca, hrišćani protiv muslimana, religiozni protiv ateista, poslodavci protiv zaposlenih i tako dalje.

Što su razlike među ljudima veće, neprijateljstvo je oštrije. Kao što je ranije rečeno – kada jedna grupa veruje da je homoseksualnost smrtni greh, a druga da deca u školama treba da uče o znamenitim istorijskim ličnostima sa homoseksualnim opredeljenjem – oštar sukob je neizbežan.

Skoro svi shvataju da je verska sloboda, dostignuta pre više vekova, bila korisna stvar koja je smanjila društveni sukob između pripadnika različitih religija. Nakon osvajanja verskih sloboda katolici više nisu mogli da diktiraju protestantima kako da žive svoje živote, i obrnuto. Ali malo ljudi danas shvata da je društveni sukob neizbežan kada, kroz demokratski sistem, zaposleni diktiraju poslodavcima kako da vode svoje firme, stari primoravaju mlade da izdvajaju za njihove penzije, banke prisiljavaju građane da plate za njihove loše investicije, manijaci zdravog života maltretiraju sve oko sebe, i tako dalje.

Takođe, korisno je prikazati svoju grupu slabom, ugroženom, obespravljenom ili izopštenom. To daje dodatnu težinu zahtevima za privilegije od države, a i državi obezbeđuje opravdanje za mešanje u sve živo i davanje određenih povlastica u ime „socijalne pravde“.

Američki pisac H.L. Menken rekao je „Ono što ljudi u stvari žele nisu prava nego privilegije“. Ovo očigledno važi za društvene grupe u demokratiji. Svojevremeno su se žene, crnci i homoseksualci borili za slobodu i jednaka prava. Danas njihovi savremeni zastupnici zahtevaju privilegije kao što su kvote, zatim posebni, povoljniji uslovi i zakoni protiv diskriminacije. Oni sve ovo nazivaju pravima, pošto se odnose samo na određene grupe i sužavaju slobodu ostalih, to su u stvari privilegije. Pravo u pravom smislu reči, kao što je pravo na slobodu govora, pripada svima, bez obzira na pol, boju kože ili seksualno opredeljenje, a privilegije su utemeljene na nasilju, jer nekima mogu biti dodeljene samo ako su ostali prisiljeni da za njih plate.

TAKOZVANA SOLIDARNOST U DEMOKRATIJU ZASNOVANA JE NA PRISILI. DA BI BILA ISTINSKA, SOLIDARNOST MORA BITI DOBROVOLJNA.

Još jedna taktika za iznuđivanje pogodnosti ili privilegija kroz demokratski sistem je prikazivanje sopstvenih interesa i namera kao neophodnih za spasavanje društva od katastrofe: ako ne spasimo klimu ili evro ili banke, društvo je osuđeno na propast, nastaće kaos, milioni će patiti. Menken je prozreo i ovu prevaru. Rekao je „Želja za spasavanje čovečanstva je gotovo uvek maska za vlastoljubivost“.

Primitimo još i to da u demokratiji ljudi gotovo nikad ne daju svoj novac za ono što zagovaraju. Najuporniji u zahtevima za prava ilegalnih doseljenika su oni koji žive na adresama gde doseljenici uopšte ne predstavljaju problem, ili glasaju za subvencije orkestrima i muzejima za koje sami ne bi platili skupe ulaznice, nadajući se da će troškove subvencija platiti neko drugi.

Takvi ljudi su često uvereni u svoju moralnu nadmoć. „Nećemo valjda izložiti umetnost slobodnom tržištu“, objavljuje zagovornica subvencija za umetnost, dok stvarno misli kako *ona* za to ne želi da plati, nego će primorati ostatak društva da plati za *njene* želje.

„Mi“ je reč koja se najviše zloupotrebljava u demokratiji. Zagovornici nečega uvek će reći „mi hoćemo“, „mi moramo“, „mi imamo potrebu“, „mi imamo pravo“, kao da se svi automatski slažemo sa predlogom, a zapravo misle – bilo bi dobro i korisno, ali da ne ide na moj račun i na moju odgovornost. Reći će „mi moramo da pomognemo nerazvijene“ ili „mi moramo da intervenišemo u Avganistanu“. Nikad neće reći „ja hoću da pomognem nerazvijene, ko je sa mnom?“ ili „ja idem da se borim protiv Talibana“. Demokratija nudi elegantan način da se lična odgovornost prebaci na druge. Kada kažem „mi“ umesto „ja“, 99,999 odsto napora koje neka odluka povlači podneće neko drugi.

Političke partije upravo ovo podržavaju. Partije (otvoreno ili prećutno) obećavaju svojim biračima da će teret ostvarenja njihovih želja pasti na druge. Tako levičari govore „glasajte za nas, uzećemo novac od bogatih i dati ga vama“; desničari kažu „glasajte za nas, rat u Avganistanu ćemo platiti novcem uzetim od ljudi koji su protiv rata“; a svi oni kažu poljoprivrednicima „glasajte za nas, uzećemo novac za subvencije od onih koji se ne bave poljoprivredom“.

Da li je to sistem zasnovan na dobrovoljnosti i solidarnosti, kao što se tvrdi, ili je to, u stvari, parazitski sistem prisile i pljačke, poguban za društvo?

I takozvana solidarnost u demokratiji zasnovana je na prisili, a da bi bila istinska, solidarnost mora biti dobrovoljna. Teško se može reći kako se opljačkani prolaznik na ulici solidarisao sa razbojnikom, bez obzira na eventualne plemenite robinhudske pobude napadača.

Stvar je u tome da oni koji koriste demokratski sistem da drugima nametnu „solidarnost“, to čine da ne bi morali da daju svoj novac. Zagovornici „pravedne preraspodele“ bogatstva nikad ne zagovaraju da se ona uradi na globalnom nivou. Ako je prava stvar da podelimo ono što imamo sa siromašnijima, zašto odmah ne bismo proširili blagostanje na čitav svet? Zašto ne bismo odmah postigli socijalnu pravdu na globalnom nivou? Jasno je da pristalice preraspodele na Zapadu shvataju da bi ovakva globalna preraspodela snizila njihove prihode na svega nekoliko hiljada dolara godišnje, ali zato im uopšte ne smeta da „pravedno podele“ sa bogatijima.

Naravno, onome ko zaista želi da poklanja svoj novac nije potrebno ničije odobrenje, pa ni potvrda većine, sloboda je sasvim dovoljna. Svako je slobodan da otvori svoj novčanik i da pokloni koliko god hoće i kome hoće, svako može da donira bilo kojoj dobrotvornoj organizaciji ili da se udruži sa ljudima sličnih ideja, pa da poklanjaju zajedno; ali nema nikakvog opravdanja za prisiljavanje ostalih da to rade.

Osmi mit ::

DEMOKRATIJA JE NEOPHODNA ZA OSEĆAJ ZAJEDNICE

U demokratiji se svaka razlika mišljenja pretvara u borbu za moć i resurse, u kojoj jedna grupa pobeđuje na račun ostalih. Pojedinci i grupe ispostavljaju zahteve državi, a država onda prisiljava građane da ispune te zahteve. Teško da bi moglo da bude drugačije, jer država nije ništa drugo nego mehanizam moći koji vrši prinudu.

Posledice ovog sistema su da ljudi postaju razmaženi, zahtevaju sve više od svojih vladara i kukaju ako to ne dobiju, a istovremeno nemaju drugog izbora nego da učestvuju u tom sistemu, jer bi tada ostali samo žrtva ucene ostalih građana. Tako sistem podriva sposobnost ljudi da se oslone na sopstvene snage – sposobnost

da se brinu o sebi. Sistem slabi i njihovu spremnost da zaista pomognu drugima, jer su ionako neprekidno prisiljeni da budu „solidarni“.

Mentalitet građana je već toliko „demokratizovan“ da više i ne shvataju koliko su njihova dela i ideje pogubne. Danas svako ko želi da pokrene sportski klub, kulturni događaj, dnevni boravak za stara lica, ekološku organizaciju ili bilo šta slično, pokušava da dobije nekakvu subvenciju lokalne ili centralne vlasti. Drugim rečima, svako želi da drugi plate za njegov hobi. Međutim, ovaj sistem nema nikakve veze sa idejom zajedništva, koju ljudi povezuju sa demokratijom – to više liči na opstanak najjačih u borbi za plen poreske pljačke.

DEMOKRATIJA JE SISTEM U KOME JE ČLANSTVO OBAVEZNO. PRAVA ZAJEDNICA ZASNIVA SE NA DOBROVOLJNOM UČEŠĆU.

Ludvig Erhard, bivši nemački kancelar i arhitekta posleratnog nemačkog privrednog čuda, priznao je da ovaj problem postoji u demokratiji. Pitao se „kako možemo da napredujemo, ako sve više usvajamo stil života u kome niko ne prihvata odgovornost za samog sebe i svi traže sigurnost u kolektivizmu? Ako se ovo ludilo nastavi, naše društvo će se degenerisati u sistem u kome su svačije ruke u tuđim džepovima“.

Neko bi ipak mogao da se zapita da li bismo izgubili osećaj nacionalnog jedinstva ako više ne bismo o svemu odlučivali „zajedno“? Bez sumnje, svaka nacija je u određenom smislu zajednica. U tome nema ništa loše – to može da bude dobra stvar. Na kraju krajeva, većina ljudi nisu usamljenici. Ljudi imaju potrebu da se druže a i potrebni su jedni drugima iz ekonomskih razloga.

Postavlja se pitanje: da li je demokratija neophodna za ovaj osećaj zajedništva? Po svemu sudeći – nije. Zajednica je više od političkog sistema. Ljudi govore isti jezik, imaju istu kulturu i istoriju. Svaka nacija ima svoje heroje, slavne ličnosti i sportske zvezde, ali i svoju književnost, kulturne vrednosti, radnu etiku i stil života. Ništa od ovoga nije povezano sa demokratskim sistemom. Sve je to postojalo i pre demokratije i nema razloga da prestane da postoji zajedno sa demokratijom na kakvu smo danas navikli.

Ali isto tako je činjenica da stanovništvo ni jedne zemlje nema potpuno jednobrazno, homogeno kulturu. U svakoj zemlji prirodno postoje velike razlike među ljudima. Postoje, na primer, mnoge regionalne i etničke zajednice sa jakim međusobnim vezama. I nema ničeg lošeg u tome. U slobodnom društvu sve ove strukture i povezanosti mogu mirno da koegzistiraju, a njihova najvažnija karakteristika je to što su *dobrovoljne* – država ih ne nameće silom, niti je to moguće, jer su kulture i zajednice organski entiteti; vlast ih ne uspostavlja silom i nemaju nikakve veze sa demokratskim izborima.

Za razliku od društvenih zajednica, demokratija je sistem u kome je članstvo obavezno. Prava zajednica zasniva se na dobrovoljnom učešću. Takva zajednica može, naravno, imati „demokratska“ pravila. Primera radi, članovi teniskog kluba

moгу glasanjem da odluče ko će biti predsedavajući, kolika će biti članarina, i tako dalje. To je privatno udruženje i članovi imaju slobodu, ako im se ne sviđa kako klub funkcioniše, da se pridruže nekom drugom klubu ili da osnuju novi. Dobrovoljnost pripadanja klubu obezbeđuje dobro upravljanje. Ako je uprava pristrasna ili u klubu ima protekcije, mnogi članovi će otići iz kluba. Ali u našem demokratskom sistemu ne postoji mogućnost napuštanja kluba. Demokracija je obavezna.

Kada govore o svojoj zemlji, ljudi ponekad kažu: „Ili je voliš ili odlaziš“. To praktično znači da zemlja pripada državi, dakle kolektivu, a svako ko je u njoj rođen po definiciji postaje podanik države, iako nije mogao da bira na kom tlu će ugledati svet.

Ako nekoga na Siciliji ucenjuje mafija, niko ne kaže: „Ili je voliš ili odlaziš“. Ako u nekoj zemlji homoseksualce zlostavljaju, ljudi ne kažu da „nemaju pravo da se žale, jer ako im se pravila nisu sviđala trebalo je da se isele“. Kao što mafija ne poseduje Siciliju, tako ni SAD niti bilo koju drugu zemlju ne poseduje većina ili vlast. Svako je gospodar sopstvenog života i niko nema pravo da ga prisiljava na ono što se većini sviđa. Svaki čovek ima pravo da radi ono što želi sa svojim životom, dokle god ne nanosi štetu drugima – nasiljem, krađom ili prevarom. Ovo pravo se neprestano krši u našoj nacionalnoj parlamentarnoj demokratiji.

Deveti mit :: DEMOKRATIJA JE SLOBODA I TOLERANCIJA

Jedan od najjače ukorenjenih mitova o demokratiji jeste da je demokratija isto što i sloboda. Za mnoge ljude „sloboda i demokratija“ prirodno idu zajedno. U stvarnosti, sloboda i demokratija su suprotnosti. U demokratiji svi moraju da se pokore odlukama vlasti, pod pretnjom oružane sile. Nema suštinskog značaja to što je vlast većinski izabrana. Prisila je prisila, bilo da je sprovodi većina ili jedan vladar – autokrata.

U našoj demokratiji niko ne može da izvrda odluke vlasti. Onome ko se ne pokori, biće izrečena novčana kazna, a ako ne plati, naći će se uskoro u zatvoru. Sve je vrlo jednostavno. Pokušajte da ne platite kaznu za saobraćajni prekršaj. Ili porez. U ovom smislu nema značajne razlike između demokratije i diktature. Za nekoga ko je, kao Aristotel, živeo u vreme kada demokratija još nije postala svetinja, ovo je bilo očigledno. On je napisao sledeće: „Baš kao i oligarhija, neograničena demokratija je tiranija, samo raširena na veliki broj ljudi“. Sloboda znači da čovek *ne mora* da radi ono što većina ostalih želi, već da može sam da izabere. Kako je ekonomista Džon T. Venders jednom rekao: „Sloboda i demokratija se razlikuju. Slobodu ne određuje pravo glasa. Sloboda se meri obimom onoga o čemu se *ne glasa*“.

Taj obim je u demokratiji vrlo ograničen. Današnja demokratija nam nije donela slobodu, naprotiv, vlast je uvela bezbrojne zakone kojima je dobrovoljna saradnja u društvu praktično onemogućena. Zakupci stanova i vlasnici stanova nisu slo-

bodni da naprave ugovor kakav žele. Poslodavci i zaposleni ne mogu sami da se dogovore o plati i uslovima rada. Doktori i pacijenti ne mogu slobodno da odluče koju terapiju i lekove će koristiti. Školama nije dozvoljeno da osmisle čemu će da podučavaju đake. Kako ne bi dolazilo do „diskriminacije“, građanima nije dozvoljeno da odluče s kim žele da sarađuju, a s kim ne. Preduzeća ne mogu da zaposle koga hoće, niti su ljudi slobodni da se bave željenom profesijom. U mnogim zemljama političke partije moraju da omoguće ženama da se kandiduju za funkcije. Za obrazovne institucije obavezne su rasne kvote. Ograničenjima dobrovoljne saradnje ili nesaradnje nema kraja. Sve ovo očigledno nije sloboda – to su ograničenja slobode. Zašto ljudi nemaju pravo da naprave sporazum ili ugovor kakav žele? Zašto se drugi mešaju u ugovore u kojima nisu ugovorna strana?

Zakoni koji ograničavaju slobodu ljudi da dobrovoljno sklapaju ugovore mogu da pogoduju nekima, ali su uvek na štetu drugih. Zakon o minimalnoj plati koristan je za deo zaposlenih, ali šteti onima koji su manje produktivni nego što je potrebno da zarade nametnutu minimalnu platu. Posledica nametanja minimalne plate je da su ti ljudi, a najčešće se radi o najsiromašnijim građanima, preskupi za poslodavca i zato ostaju nezaposleni i večitio siromašni.

Slično tome, zakoni koji štite od dobijanja otkaza korisni su zaposlenima, ali u isto vreme odvrćaju poslodavce od angažovanja novih radnika. Što su zakoni o radu strožiji, poslodavci imaju više razloga za strah da neće moći da otpuste radnike onda kada uslovi poslovanja to zahtevaju. Posledica je da će kompanije zapošljavati najmanji mogući broj ljudi, čak i u ekonomski povoljnim vremenima (još jednom, najviše trpe ljudi niskih kvalifikacija), a usled visoke opšte nezaposlenosti, zaposleni će se teško odlučivati da promene radno mesto.

Dalje, zakon o ograničenju zakupnina biće koristan za sadašnje zakupce, ali će odvratiti vlasnike stanova od izdavanja i investitore od izgradnje novih nekretnina, a to onda dovodi do nestašice i otežava ljudima koji žele da zakupe stan.

Ili uzmimo zakone koji nameću minimalne standarde kvaliteta za proizvode i usluge. Zar oni nisu korisni za sve? Ispostavlja se da nisu. Njihova loša strana je to što sužavaju ponudu, ograničavaju izbor potrošaču i podižu cene (što opet posebno šteti siromašnima). Na primer, zakoni koji nameću standarde u pogledu bezbednosti automobila podižu im cene i čine ih preskupim za ljude sa nižim primanjima, kojima je tako oduzeto pravo da sami odluče koji nivo rizika prihvataju na putu. Radi ilustracije štetnosti ovakvih zakonskih rešenja, zamislimo da vlast zabrani prodaju bilo kojeg automobila manjeg kvaliteta od mercedesa. Zar to neće obezbediti da svi vozimo najbolje i najbezbednije automobile? Naravno, ali vozili bi se samo oni koji mogu sebi da priušte mercedes. Ili, zapitajmo se: zašto vlast ne utrostruči minimalne plate? Svi bismo dobro zarađivali, zar ne? Da, oni koji bi još imali posao, zaista bi zarađivali. Ostali ne bi. Vlast ne može zakonima da čini čuda, iako se mnogima čini da baš može.

U demokratiji ne samo da moramo da radimo ono što nam vlast nalaže, već nam je za sve ono što želimo da radimo potrebna dozvola države. U praksi je dozvoljeno mnogo toga, ali naglasak je na dozvoljavanju. Za sve slobode koje imamo u demokratiji, država je dala dozvolu i u svakom trenutku može da je povuče.

Iako niko ne traži dozvolu od države kada hoće da popije pivo, prećutno ona je ipak potrebna. Ako to zaželi, demokratska vlast može da zabrani ispijanje piva. To se i dogodilo u Sjedinjenim Državama za vreme prohibicije. Danas čovek mora da napuni 21 godinu da bi smeo da pije u SAD.

Druge demokratske države imaju slična pravila. U Švedskoj žestoka pića mogu da se kupe samo u državnim prodavnicama. U mnogim zemljama prostitucija je zakonom zabranjena. Državljanima Norveške zabranjeno je da „kupe seks“ čak i kada su izvan Norveške. U Holandiji je potrebna dozvola vlasti i da bi se napravila najobičnija šupa ili promenio izgled kuće. Očigledno je da se ovde radi o primerima diktature, a ne slobode.

Ovome se ponekad suprotstavlja mišljenje da u zapadnim demokratijama većina ne može baš da radi šta god hoće ili da u principu demokratije zaista štite „manjinska prava“. To je još jedan mit. Tačno je da postoji nekoliko manjina koje uživaju „zaštitu“ države, kao što su feministkinje, homoseksualci i nacionalne manjine. Neke druge manjine, kao što su pušači, korisnici narkotika, privatni preduzetnici i drugi – ne mogu da očekuju povlašćen tretman. Popularnost nekih manjina više je stvar čudljive mode, nego demokratije koja dosledno štiti ljudska prava.

Razlozi zbog kojih demokratije zanemaruju neke manjine, a nekima obezbeđuju poseban tretman, jesu različiti. Pojedine manjine su vrlo glasne i odmah izlaze na ulice – da protestuju kada su njihova „prava“ (u stvari – privilegije) ugroženi. Na primer: neki državni službenici, sindikati ili poljoprivrednici. Sa drugima se vrlo blago postupa, jer se očekuje da nasilno reaguju kada treba da poštuju pravila, na primer fudbalski huligani, etničke bande ili zeleni aktivisti. Da su pušači, koji su svojevremeno bili većina, nasilno reagovali na kršenje njihovih prava, mnogi zakoni protiv pušenja verovatno ne bi prošli.

Stvar je u tome da ne postoji ništa u samom demokratskom sistemu ili u demokratskom principu što bi garantovalo prava manjina. Sam princip demokratije je da manjina ne poseduje neotuđiva prava, tj. prava koja im niko, pa ni većina, ne može oduzeti. Parlament ili kongres mogu da usvoje zakon kakav god hoće, bez obzira o kojoj manjini se radi, ali moda se brzo menja, te danas mažena manjina sutra može postati žrtveno jagnje.

Neko može da se zapita, zar demokratije nemaju ustave da nas zaštite od tiranskih zakona većine? Donekle jeste tako. Mada, primetimo da je Ustav SAD usvojen pre nego što su Sjedinjene Države postale demokratija, a demokratski sistem može da promeni ustav na način na koji to većina želi – i upravo to se dešavalo. Prohibicija je omogućena amandmanom na Ustav. Isti je slučaj sa porezom na prihod. Samo postojanje amandmana pokazuje da je Ustav pod kontrolom demokratije, odnosno volje većine. Na stranu što ni originalni Ustav SAD nije bio savršen – dopuštao je ropstvo.

Druge demokratske zemlje imaju ustave koji individualnu slobodu još manje štite nego američki ustav. Po holandskom ustavu, država mora da obezbedi radna mesta, stanove, minimalno izdržavanje, medicinsku negu, preraspodelu bogatstva i tako dalje. Ustav više liči na socijal–demokratski predizbodni program nego na proglas

o individualnoj slobodi. Evropska unija ima ustav u kome se kaže „da će raditi na održivom razvoju Evrope zasnovanom na uravnoteženom ekonomskom razvoju i stabilnim cenama, visoko konkurentnoj socijalnoj tržišnoj ekonomiji, sa ciljem pune zaposlenosti i društvenog progressa i sa visokim nivoom zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine“. Ovaj i drugi članovi ovog dokumenta ostavljaju evropskim vlastima široku slobodu da nasilno regulišu ljudske živote. Uzgred budi rečeno, stanovništvo Francuske i Holandije glasalo je na referendumu protiv evropskog ustava, ali je on svejedno proguran!

SLOBODA SE MERI OBIMOM ONOGA O ČEMU SE NE GLASA.

Za demokratiju se obično kaže da ide ruku pod ruku sa slobodom govora, međutim i to je samo mit. Kao što je Sokrat davno otkrio, ne postoji ništa u ideji demokratije što podržava slobodu govora. Demokratske zemlje imaju nebrojena pravila koja ograničavaju slobodu govora. U Holandiji, na primer, zabranjeno je „vređanje kraljice“.

Prvi amandman na Ustav SAD garantuje slobodu govora, „uz izuzetak razvratnosti, klevetanja, podsticanja na pobunu, borbenih govora, kao i uznemiravanja, tajnih komunikacija, poslovnih tajni, poverljivog materijala, autorskih prava, patenata, vojnih operacija, komercijalnog govora kao što je oglašavanje, i uz ograničenja vremena, mesta i načina“. To je zaista mnogo izuzetaka.

Razlog što ljudi u zapadnim demokratijama uživaju brojne slobode nije to što su te zemlje demokratske, već to što imaju klasično-liberalne ili libertarijanske tradicije XVII i XVIII veka. Dakle, iz vremena pre nego što su postale demokratske. Mnogi u ovim zemljama ne žele da se odreknu ovih sloboda, iako je duh slobode pod stalnim napadima demokratije koja bi u sve da se meša i sve da reguliše.

U drugim delovima sveta ljudi mnogo manje vrednuju lične slobode. Mnoge nezapadne demokratije vrlo malo poštuju individualnu slobodu. U islamskim demokratskim zemljama, kao što je Pakistan, žene imaju malo slobode, ne postoji ni sloboda govora ni verska sloboda. U tim zemljama demokratija je najobičnije opravdanje za ugnjetavanje. Kada bi demokratija zaživela u apsolutnim monarhijama, kao što je Dubai, Katar ili Kuvajt, to bi najverovatnije dovelo do još manje slobode. Palestinci u pojasu Gaze demokratski su izabrali fundamentalistički, ne baš slobodarski, Hamas. Ironično, taj rezultat demokratskih izbora odbile su potom da prihvate vlasti SAD i ostalih zapadnih demokratija.

Deseti mit :: DEMOKRATIJA OMOGUĆUJE MIR I POMAŽE U BORBI PROTIV KORUPCIJE

Na međunarodnoj sceni, demokratske države su skoro po definiciji dobri momci, a ostali loši. Demokratije su, na kraju krajeva, mirotvorci, zar ne?

Pa, ne baš. Često se ispostavlja da demokratije zagovaraju rat. Sjedinjene Države, najmoćnija demokratija na svetu, započele su više desetina ratova. Američka vlast sprovela je brojne državne udare, obarala vlade, podržavala diktatore (Mobutu, Suharto, Pinoče, Markos, Somoza, Batista, Reza Pahlavi, Sadam Husein i tako dalje) i bacala bombe na bespomoćne civile. Čak i atomske bombe. U ovom trenutku SAD ima trupe u više od 700 vojnih baza, u preko 100 zemalja i troši na „odbranu“ koliko i ceo preostali svet.

AKO NEĆETE U DEMOKRATIJU



DEMOKRATIJA ĆE DOĆI KOD VAS

Demokratska Britanija izumela je koncentracione logore (u Južnoj Africi) i prva je suzbijala nacionalnu opoziciju bombardovanjem iz vazduha, uništavajući čitava sela (u Iraku, 1920.). Demokratsko britansko carstvo gušilo je u krvi brojne pokrete za nezavisnost u svojim kolonijama, poput Avganistana, Indije i Kenije. Odmah nakon što su je saveznici oslobodili od nacista, demokratska Holandija ratovala je u Indoneziji protiv naroda koji je želeo nezavisnost. Francuska je radila isto u Indokini. Demokratske zemlje kao što su Belgija i Francuska vodile su mnoge prljave ratove u Africi (na primer Belgijski Kongo i Alžir). Sjedinjene Države danas vode ratove praćene mučenjem i hiljadama nedužnih žrtava u Iraku i Avganistanu. Jedna varijacija ovog mita kaže da demokratije ne ratuju *između sebe*. Bivši bri-

tanski premijer Margaret Tačer rekla je to prilikom posete Čehoslovačkoj 1990. („demokratije ne ratuju međusobno“), a Bil Klinton je to ponovio u Kongresu SAD 1994. godine („demokratije ne napadaju jedna drugu“). Ovo bi trebalo da znači da su svi ratovi koje su demokratije vodile manje-više opravdani, jer nisu bili protiv drugih demokratija i da, kada ceo svet bude demokratski, rata više neće biti.

Tačno je da su posle Drugog svetskog rata brojne zapadne zemlje – koje su takođe i demokratije – ujedinjene u NATO i da nisu sklone međusobnom napadanju, ali to ne znači da ovo ima neke veze sa demokratijom ili da su demokratije tokom istorije bile miroljubive.

U staroj Grčkoj, demokratski gradovi-države stalno su međusobno ratovali. Godine 1898. ratovala su SAD i Španija. Prvi svetski rat vođen je protiv Nemačke, koja nije bila manje demokratska nego Britanija ili Francuska. Demokratska Indija i demokratski Pakistan ratovali su nekoliko puta od 1947. Sjedinjene Države podržale su antidemokratske državne udare protiv demokratski izabраниh vlasti u Iranu, Gvatemali i Čileu. Izrael je ratovao protiv demokratskih zemalja kao što je Liban i pojas Gaze, a demokratska Rusija nedavno je ratovala sa demokratskom Gruzijom.

**UZ DEMOKRATSKA „PRAVA“ IDU I DEMOKRATSKE DUŽNOSTI. DOBIJANJEM
PRAVA GLASA, DOBILI SMO I DUŽNOST DA BRANIMO SVOJU ZEMLJU.**

Razlog što savremene zapadne demokratije nisu međusobno ratovale nakon Drugog svetskog rata u vezi je sa konkretnim istorijskim okolnostima, na osnovu čega se ne mogu izvući opšti zaključci. Najvažniji razlog je to što su ujedinjene u vojni savez – NATO.

Postoji takođe i „zakon“ koji kaže da „nikada ne ratuju dve zemlje u kojima postoji Mekdonalds restoran“. Izgledalo je da to važi tokom vrlo dugog vremena – dok NATO nije bombardovao Srbiju 1999. godine (kasniji primeri su invazija Izraela na Liban i sukob Rusije i Gruzije). Naravno, taj zakon je jednako beznačajan kao i izjave Klintona i Tačerke.

Ima čak osnova za tvrdjenje da je demokratija, u stvari, dovela do više ratovanja. Pre nego što je demokratija postala popularna, do XVIII veka, ratovali su kraljevi sa vojskama plaćenika, nije bilo nasilnog regrutovanja, građani nisu morali da ratuju i mrze druge nacije.

To se promenilo sa usponom demokratskih nacionalnih država. U svim demokratskim zemljama uvedena je opšta vojna obaveza, prvi put u Francuskoj tokom Francuske revolucije. Celokupno stanovništvo mobilisano je da ratuje protiv naroda drugih zemalja. Regruti su komotno korišćeni kao topovsko meso, jer su uvek mogli biti zamenjeni novim regrutima.

Možda izjednačavanje demokratije sa nacionalizmom ne zvuči pošteno, ali postoji razlog zbog koga su ove dve ideologije istovremeno stekle popularnost.

Demokratija je vladavina naroda (ovaj pojam je, svakako, u skladu sa nacionalističkim sklonostima), a sa demokratskim „pravima“ idu i demokratske dužnosti. Dobijanjem prava glasa, dobili smo i dužnost da branimo svoju zemlju.

Ne zaboravimo da su u katastrofalnom Prvom svetskom ratu – koji je pripremio tlo za totalitarne države XX veka i Drugi svetski rat – ratovale većinom demokratske ili poludemokratske zemlje. Prvi svetski rat desio se u Evropi, nakon što je demokratski nacionalizam uveliko potisnuo klasičnu liberalnu misao.

I u Sjedinjenim Državama ratoborni impuls došao je od progresivnih demokrata, koji su stekli dominaciju nad javnim mnjenjem na kraju XIX veka. Sjedinjene Države ratovale su u Prvom svetskom ratu pod poznatom parolom predsednika Vilsona „da učine svet bezbednim za demokratiju“. Da su Amerikanci ostali verni libertarijanskim, „izolacionističkim“ principima očeva osnivača, Sjedinjene Države ne bi ušle u Prvi svetski rat. Moguće je da bi se rat završio nerešeno. U tom slučaju saveznici ne bi mogli Nemačkoj da nametnu tegoban Versajski sporazum, Hitler možda nikada ne bi došao na vlast i Drugi svetski rat i Holokaust se možda ne bi dogodili.

Demokratija ne donosi ni više „transparentnosti“ ni odgovornosti, kao što se često tvrdi. Činjenica da su političarima potrebni glasovi da bi bili ponovo izabrani, u stvari pojačava korupciju. Oni moraju nešto da urade za svoje glasače kako bi dobili njihove glasove. Ova vrsta korupcije posebno je raširena u Sjedinjenim Državama. Američki političari često ne biraju sredstva da se dokopaju saveznih fondova ili programa pomoći za svoju federalnu državu ili okrug. Često su pioniri moćnih organizacija za lobiranje, koje obezbeđuju novac za skupe izborne kampanje. Pored toga, na zao glas izašla je i vašingtonska „vrteška“, odnosno praksa moćnih ljudi da prelaze iz politike u biznis (ili vojsku) i nazad u politiku bez ikakve griže savesti.

I u drugim demokratskim zemljama primetni su slični oblici korupcije. U zemljama u razvoju, demokratija skoro uvek ide ruku pod ruku sa korupcijom. Isto se događa u zemljama kao što su Rusija, Italija, Francuska i Grčka. Korupcija je skoro neizbežna uvek kada država ima veliku moć, bez obzira kakav je politički sistem. To svakako uključuje i demokratiju.

Jedanaesti mit :: **U DEMOKRATIJI DOBIJAMO ONO ŠTO ŽELIMO**

Jedna od osnovnih ideja demokratije je da ljudi dobijaju upravo ono što žele. Ili u najmanju ruku – ono što većina želi. Drugim rečima, možemo da budemo nezadovoljni rezultatima našeg demokratskog sistema, ali na kraju krajeva, dobili smo ono što smo hteli, jer to je ono što smo demokratski izabrali.

Dobro zvuči u teoriji, ali stvarnost je potpuno drugačija. Na primer, možemo sa dosta sigurnosti da pretpostavimo da svako želi bolje obrazovanje, pa ipak, u demokratiji ne dobijamo to, već šikanirane nastavnike, nasilje, škole kao fabrike za učenje, učenike koji više nisu u stanju da čitaju, pišu i računaju.

Kako je to moguće? To se definitivno ne dešava usled nedostatka demokratije; naprotiv, to je rezultat rada demokratskog sistema. Činjenica da obrazovanjem upravlja demokratski sistem znači da političari i birokrate određuju kako je organizovano i koliko se novca izdvaja za tu oblast. Znači da je za roditelje, nastavnike i učenike mogućnost samostalnog izbora svedena na najmanju moguću meru. Državna intervencija znači da su škole i univerziteti zatrpani planovima, programima, zahtevima, pravilima i regulama ministarstva obrazovanja, međutim birokratizacija ne čini obrazovanje boljim, već lošijim.

Kada roditelji izraze nezadovoljstvo kvalitetom obrazovanja, jedini odgovor političara je – još više regulacije. Šta bi drugo i mogli da urade? Ideja da bi trebalo da prestanu da se mešaju u ono što ih se ne tiče uopšte ne dopire do mozgova političara i birokrata, jer time bi praktično priznali da su nepotrebni, ili čak štetni, što naravno nikada neće uraditi, jer je to protiv njihovih interesa.

Dodatna regulacija, naravno, dalje usložnjava probleme, jer još više ograničava ulogu učenika, roditelja i nastavnika. Rastom birokratije nastaju potpuno pogrešni podsticaji. U Holandiji, na primer, birokrate su propisale minimalni broj sati nastave kako bi se njen kvalitet poboljšao, ali ovo ni na koji način nije olakšalo gorući problem manjka nastavnika. Posledica je bila da su đaci satima sedeli u učionicama ne radeći ništa. Naravno, nije nikakvo iznenađenje to što vlast pokušava da upravlja samo kroz brojeve. Sve što iz daljine može da se izmeri, jeste kvantitet. Kvalitet vide samo oni koji su direktno uključeni u proces: učenici, roditelji i nastavnici.

Demokratski sistem može da se uporedi sa državnim fabrikama u bivšem Sovjetskom Savezu. Te fabrike bile su vođene i nadzirane iz centra, samo na osnovu brojeva. Uprkos (ili pre: upravo zahvaljujući) tolikoj pažnji države, kvalitet proizvoda je uvek bio loš. Ni jedan komunistički automobil nije mogao da se takmiči sa modelima sa zapada. To je zbog toga što je proizvodnjom upravljala birokratija, a ne potrošači. Otkud birokrate da znaju šta potrošači žele? I šta ih uopšte podstiče da rade bolje, u interesu korisnika proizvoda i usluga?

POLITIČARI UVEK NUDE ISTO REŠENJE: DAJTE NAM VIŠE NOVCA I VIŠE OVLAŠĆENJA I OTKLONIĆEMO SVE PROBLEME.

Centralno planiranje u Sovjetskom Savezu stvaralo je vrlo malo inovacija u tehnologiji i kulturi. Koliko je pronalazaka stvoreno u komunističkim zemljama? Kvalitet i inovacije su rezultat konkurencije i slobode izbora, a ne centralnog upravljanja i državne prisile. Ako privatna firma želi da opstane, mora da bude konkurentna smanjenjem cena koliko god je moguće ili inovacijama i boljim kvalitetom. Preduzeća u državnom vlasništvu nemaju takve podsticaje, jer imaju potporu vlasti koja ih štiti od tržišta i potrošača.

Pošto našim obrazovanjem najvećim delom upravlja demokratski sistem, obrazovanje je potpuno državni proizvod – stoga je slično državnim fabrikama u Sovjetskom Savezu. Uzgred budi rečeno, ovaj primer pokazuje da demokratija neizbežno dovodi do određenog stepena socijalizma. Slobodno tržište nije demokratski proces. Pa ipak, u određenom smislu, slobodno tržište je „demokratičnije“ od savremene demokratije, jer građani imaju slobodu direktnog izbora i uticaja na proizvođače, umesto da vlast bira i upravlja umesto njih.

Ono što važi za obrazovanje važi i za druge oblasti pod demokratskom kontrolom, kao što je zdravstvo i borba protiv kriminala. Ljudi glasaju za političare koji obećavaju da će se boriti protiv kriminala, ali dobijaju sve više nesigurnosti i sve više kriminala.

U Holandiji se stopa kriminala po glavi stanovnika uvećala šest puta između 1961. i 2001. i svake godine 700.000 prijavljenih prekršaja ostane neistraženo. U velikom delu ovih slučajeva, najmanje 100.000, policajci znaju ko je prekršilac, ali slučaj ne rešavaju jer nemaju vremena ili ih to ne zanima.

Slab učinak policije je direktan rezultat činjenice da je policija pod demokratskom kontrolom. Ako bi, na primer, Ekson Mobil dobio monopol na tržištu nafte, svakom je jasno da bi cene goriva skočile, a kvalitet usluge pao. Isto važi i za policiju, jer policija u demokratiji ima monopol na sprovođenje zakona. Policija dobije više novca kada uhvati *manje* nasilnika, jer kada bi bila uspešna u smanjenju kriminala budžet bi joj bio smanjen i policajci bi ostajali bez posla. Isto važi i za sve ostale državne organizacije. Ne možemo da okrivimo ni ljude koji rade u ovom sistemu. Kada imamo u vidu podsticaje koje im sistem daje, jasno je da bi se samo malo-brojni ponašali drugačije.

ČINJENICA DA OBRAZOVANJEM UPRAVLJA DEMOKRATSKI SISTEM ZNAČI DA POLITIČARI I BIROKRATE ODREĐUJU KAKO JE ORGANIZOVANO I KOLIKO SE NOVCA IZDVAJA ZA OBRAZOVANJE.

Iako policajci nisu naročito dobri u hvatanju kriminalaca, dobri su u nečem drugom: u popunjavanju formulara. Svako ko je ikada prijavio neki zločin može da posvedoči o istinitosti ove tvrdnje. I teško da policajcima možemo da zamerimo – država ih stalno zasipa novim propisima koje moraju da poštuju. U Holandiji, od 7.000 novih policajaca zaposlenih od 2005. do 2009., samo njih 127 je svoj posao radilo na ulici. Policija se pravda da je ovo posledica ogromnog birokratskog posla koji im vlast nameće kroz regulaciju.

Situaciju pogoršava i to što policija stalno dobija nova ovlašćenja. Ovo je posebno slučaj u SAD, gde posle napada 11. septembra policija ima sve više – i to problematičnih – ovlašćenja, kao što su preventivni pretresi na aerodromima, prisluškivanje telefona, mučenje osumnjičenih za terorizam i nepoštovanje sudskih zaštita građana, koje smo ranije uzimali zdravo za gotovo, kao što je zabrana držanja u pritvoru bez podizanja optužnice.

Postoji li alternativa nametnutoj centralizovanoj bezbednosti? Naravno. Alternativa je da pojedinci, firme, susedstva i gradovi imaju više kontrole nad svojom bezbednošću. Monopol policije mora biti zamenjen konkurencijom između bezbednosnih firmi. Ljudi ne treba da budu prisiljeni da kroz porez plaćaju ogromnu monopolsku državnu policiju. Treba im dozvoliti da na tržištu samostalno biraju i angažuju privatne bezbednosne agencije. Ovo tržište bi odmah delovalo u pravcu smanjenja cena i povećanja kvaliteta. Čak i sada, privatni sektor bezbednosti brzo napreduje, jer ljudi shvataju da se skoro uopšte ne mogu osloniti na zaštitu policije.

Ono što važi za obrazovanje i policiju, važi i za druge javne sektore, kao što je zdravstvo. I ovde demokratsko upravljanje dovodi do lošeg kvaliteta i visokih troškova. Možemo samo da naslutimo korisne inovacije koje bi se u zdravstvu pojavile kad bi ono postalo deo slobodnog tržišta.

Porazna činjenica je da ljudi najčešće ne dobijaju ono što žele u demokratiji. Demokratski princip da „svi dobijaju isto“ vodi u centralizaciju, birokratizaciju i monopolizaciju – to su osobine socijalizma. Loš kvalitet i visoki troškovi su tada neizbežni.

Ako je potreban još neki dokaz da demokratija ne ispunjava svoja obećanja, setimo se da na svakim izborima političari priznaju da je vlast napravila haos. I svaki put obećavaju da će promeniti sve – obrazovanje, bezbednost, zdravstvo i tako dalje – da će svima biti bolje. Ipak, uvek nam nude isto rešenje: dajte nam više novca i više ovlašćenja i otklonićemo sve probleme. Ovo se, naravno, nikada ne dešava, jer problemi su upravo izazvani time što političari imaju previše novca i previše ovlašćenja.

Dvanaesti mit :: **SVI SMO MI DEMOKRATE**

Ako demokratija stvarno ne donosi ono što ljudi žele, kako to da je većina i dalje podržava? Zar nije svaki normalan građanin demokrata, iako je svako od nas ponekad nezadovoljan radom vlasti?

Pa, o ovome bi se moglo diskutovati. To, da li ljudi zaista u nešto veruju, nećemo saznati iz onoga što ljudi *govore*, nego iz onoga što *rade* kada su slobodni da iza-beru. Ako je neko prisiljen da jede piletinu svakog dana i kaže da je voli, to baš nije uverljivo. Mnogo je uverljivije kada ne mora da jede piletinu, a ipak je jede svaki dan. Isto važi i za demokratiju. Demokratija je sada obavezna pod pretnjom sile. Svi moramo da učestvujemo. Pojedinci, opštine, gradovi, okrugi – svi moramo da se potčinimo, niko ne može da se izdvoji. Postavićemo hipotetičko pitanje: da li bi se ljudi preselili u drugi grad, recimo nekih 30 kilometara daleko, ako tamo

ne bi imali pravo glasa, ali bi porezi bili manji, a birokratija manje nametljiva? Verovatno bi mnogi to učinili. Mnogi ljudi već sada „glasaju nogama“ i sele se u uspešne regione sveta, gde uopšte nema ili ima malo demokratije.

Neko ko živi u demokratiji i tvrdi da podržava demokratiju, zvuči kao građanin bivšeg Sovjetskog Saveza koji kaže da bi izabrao ladu, čak i kada bi mogao da kupi ševrolet ili folkswagen. Moguće je, ali nije baš mnogo verovatno. Kao i taj građanin bivšeg Sovjetskog Saveza, ni mi nemamo, tj. zabranjen nam je, svaki drugi izbor, izuzev demokratije.

U stvari, svaki razuman demokrata bi sigurno sa zadovoljstvom izbegao ono što je navodno sam izabrao kroz glasačku kutiju. Kad bi imali izbor, da li bi dobrovoljno uplaćivali u fond za penzono osiguranje, iako se pitamo hoće li sistem državnih penzija uopšte postojati onda kada dođe vreme našeg penzionisanja? Koliko bi državnih usluga, niskog kvaliteta a visoke cene, ljudi i dalje plaćali, ako bi im bilo dozvoljeno da taj novac potroše onako kako žele?

Američki ekonomista Volter Vilijems uočio je činjenicu da građani najčešće ne žele da odluke koje donose individualno postanu demokratske. Pisao je: „Da bismo razumeli koliko demokratija i vladavina većine ograničavaju slobodu, zapitajmo se koliko odluka u životu bismo radije donosili demokratski. Na primer, odluku o izboru koji automobil vozimo, u kom mestu živimo, s kojim partnerom želimo da živimo i da li za proslavu da spremimo šunku ili čurku? Ako bi se te odluke donosile u demokratskom procesu, prosečan čovek bi to video kao tiraniju, a ne kao ličnu slobodu. Zar je manja tiranija to što sada demokratski moramo da odlučujemo da li da plaćamo doprinos za zdravstveno osiguranje ili da uplaćujemo u penzioni fond? Trebalo bi da zagovaramo slobodu, a ne demokratiju kakva smo postali, u kojoj lopovski kongres radi bilo šta što većina izglasa“.

Činjenica je da mnogi pobornici demokratije u stvari ne veruju u ideje koje zastupaju na rečima. To je licemerno ponašanje demokratskih političara i funkcionera vlasti, koji previše često ne rade ono što govore. Setimo se socijalista koji kritikuju visoke plate direktora firmi, a onda se, kada prestanu da se bave politikom, zaposle upravo u nekoj velikoj korporaciji i primaju veliku platu; ili političara koji nam popuju o sreći u multikulturalizmu, ali žive u etnički čistim naseljima i decu šalju u etnički čiste škole; ili političara koji glasaju za vojne intervencije, ali svoje najmilije nikada ne bi poslali u rat.

DEMOKRATIJA JE OBAVEZNA. SVI MORAMO DA UČESTVUJEMO. POJEDINCI, OPŠTINE, GRADOVI, OKRUZI – SVI MORAMO DA SE POTČINIMO, NIKO NE MOŽE DA SE IZDVOJI.

Ima više razloga što ljudi na rečima podržavaju demokratiju, iako njihovo ponašanje ukazuje na suprotno. Prvo, razumljivo je što ljudi pripisuju naše blagostanje političkom sistemu u kojem živimo. Razmišljaju otprilike ovako: prilično smo imućni, živimo u demokratiji, znači demokratija je dobra. Ali ovo je pogrešno. Uporedimo to sa onim što su apologeti Sovjetskog Saveza govorili za Lenjina i Staljina: „Tačno je da su ovi diktatori počinili zverstva, ali ljudi treba svejedno da im budu zahvalni, jer je pod njihovom vlašću

Sovjetski Savez industrijalizovan i svi su dobili električnu struju“. Jasno je da bi Rusija svejedno bila elektrificirana i industrijalizovana u XX veku, čak i da nije bilo Lenjina i Staljina. Slično tome, napredak ostvaren u našem društvu ne može jednostavno biti pripisan našem političkom sistemu. Pogledajmo Kinu. Kineska privreda jača vrtoglavom brzinom, ali u zemlji nema demokratije. Napredak se zasniva na stepenu ekonomskih sloboda koje ljudi imaju i bezbednosti njihovih vlasničkih prava, a ne na stepenu demokratije.

Drugi razlog zbog kojeg ljudi podržavaju sadašnji demokratski sistem leži u tome što im je teško da zamisle kakav bi im život bio kad bi mogli da zadrže sav novac koji su zaradili i kad ne bi morali da plaćaju porez. Oni vide novi „besplatni“ javni autoput, ali ne vide novi dom zdravlja koji je mogao biti izgrađen tim novcem. Isto tako ne mogu da zamisle sva letovanja na koja su mogli da oputuju, da nisu morali da plate rat u Iraku. Još je teže videti inovacije koje su mogle da se pojave da se vlast nije mešala u rad privrede. Na slobodnom tržištu bi se nesumnjivo pojavili novi spasonosni načini lečenja, ali birokratija to sprečava porezima.

Često izgleda kao da vlast magijom obezbeđuje mnogo toga besplatno, ali postoji skrivena cena koju plaćamo: sve one mogućnosti – usluge, proizvodi, inovacije – koje *nisu* stvorene, jer sredstva za njihovo ostvarenje silom je prisvojila država. Ljudi vide ono što se pojavljuje iz šešira vlasti, ali ne i ono što u šeširu nestaje.

Na kraju, postoji i treći razlog zašto mislimo da smo svi demokrate, a to je: zato što nam se to neprestano govori. Škole, mediji, političari, svi nam neprekidno govore da je alternativa demokratije – diktatura. Imajući u vidu nametnuti božanski status demokratije, kao bedema za odbranu od svog zla ovog sveta, ko se usuđuje da bude protiv demokratije?

Trinaesti mit :: NE POSTOJI BOLJE REŠENJE

Ako neko kaže da je protiv demokratije, ljudi odmah pomisle da zagovara diktaturu, ali ovo je naravno koješta. Diktatura nije jedina alternativa demokratiji. Alternativa demokratskoj kupovini automobila nije da diktator kupuje kola za nas, već da svako od nas kupuje automobil za sebe. Alternativa demokratije nije diktatura, nego sloboda.

Vinston Čerčil je rekao: „Demokratija je najgori oblik vladavine, izuzimajući sve ostale koji su isprobani“. Drugim rečima, demokratija ima nedostataka, ali boljeg sistema nema. U svojoj čuvenoj knjizi „Kraj istorije i poslednji čovek“, Fransis Fukujama je čak napisao da je „univerzalizacija zapadne liberalne demokratije završni oblik vladavine ljudima“. Po svojoj prilici, ništa bolje ne može da postoji.

Na ovaj način svaka kritika demokratije sasečena je u korenu. Demokratija je navodno iznad političkih partija i ideologija, a zahvaljujući njenom nebeskom statusu – drugačiji i bolji izbor je nezamisliv.

Naravno, ovo je čista propaganda. Demokratija nije ništa drugo nego oblik političke organizacije društva. Nema razloga da pretpostavimo da je to najbolji princip uređenja. Mi ne koristimo demokratiju u oblasti nauke, ne glasamo o naučnim istinama, nego koristimo logiku i razum.

ALTERNATIVA DEMOKRATSKOJ KUPOVINI AUTOMOBILA NIJE DA DIKTATOR KUPIJE KOLA ZA NAS, VEĆ DA SVAKO OD NAS MOŽE DA IZABERE AUTOMOBIL ZA SEBE.

Zašto se ljudi ne bi organizovali i na drugačije načine nego što je to slučaj u nacionalnoj demokratskoj državi, u kojoj „narod vlada“? Na primer – u manje zajednice? Zato što se demokratski vlastodršci jako opiru svakoj stvarnoj decentralizaciji, onemogućavaju je na sve načine. Da je demokratija zaista tako dobar sistem, ljudi bi imali mogućnost da se dobrovoljno odvoje od demokratskog sistema i eventualno mu se ponovo priključe. Imajući u vidu sva preimućstva demokratije, većina ne bi ni pokušavala da se odvoji, zar ne? Ali mi ovo ne znamo, jer ni u jednoj demokratskoj zemlji, uključujući i SAD, saveznom državama, regionima i manjim jedinicama nije dozvoljeno da se odvoje od prisilnog jedinstvenog demokratskog sistema.

Zapravo, u demokratskim zemljama stvari idu u sasvim suprotnom smeru, prema sve više i više centralizacije. Evropa se polako pretvara u demokratsku super-državu, i to sa vrlo problematičnim rezultatom – već sada Nemci odlučuju kako Grci treba da žive i obrnuto. U ovoj mega-demokratiji države mogu da opterete stanovnike drugih zemalja posledicama svojih kratkovidnih ekonomskih politika – kao što građani unutar nacionalnih demokratija mogu da žive „na grbači“ svojih sugrađana. Neke zemlje rasipaju novac – ne štede, već obezbeđuju izdašne penzije javnim službenicima, uzimaju zajmove koje nikad neće moći da otplate – i ako uspeju da dobiju podršku dovoljnog broja drugih zemalja Evropske unije, mogu da prisile poreske obveznike evropskih zemalja sa odgovornijom vlašću da plaćaju njihove račune. Upravo ovo je logika demokratije na evropskom nivou.

Što je neka demokratska zemlja veća i što je veća raznolikost njenog stanovništva, demokratija će dovesti do veće napetosti. Različite grupe u takvoj državi neće oklevati da koriste demokratski proces za otimanje i mešanje u živote drugih ljudi zarad sopstvene koristi. Što su administrativne jedinice manje i što je manja raznolikost stanovništva, biće manje demokratskih ekscesa. Ljudi koji se poznaju i osećaju izvesnu bliskost, manje su skloni međusobnom ugnjetavanju i pljački.

Iz ovog razloga, dobra je ideja dati ljudima mogućnost „administrativnog odvajanja“. Ako bi, na primer, Nju Hempširu bilo dozvoljeno da se administrativno odvoji od SAD, stanovništvo te savezne države imalo bi mnogo više slobode da stvari organizuje drugačije nego što je to slučaj, recimo, u Kaliforniji. Mogli bi da uspostave poreski

sistem povoljniji i za preduzetnike i za njihove zaposlene; regioni bi konkurisali jedni drugima, ali bi mogli i da uče jedni od drugih, jer bi eksperimentisali sa različitim politikama; ljudi bi lakše mogli da „glasaju nogama“, tako što bi se preselili iz jednog regiona u drugi; uprava bi bila dinamičnija i manje birokratizovana; zakoni bi bili prilagođeniji onome što ljudi zaista žele.

Isto tako, socijalna pomoć za siromašne se mnogo bolje organizuje na lokalnom nivou. Lokalno upravljanje efikasnije sprečava zloupotrebe i garantuje da novac ide onima kojima je zaista potreban, a ne razbacuje se na one koji žive od tuđeg rada iako su sasvim sposobni da brinu o sebi. Demontaža centralizovane, nacionalno-demokratske socijalne države je takođe važna za uspešnu integraciju manjina. Sada mnogi imigranti žive od socijalne pomoći. To su imigranti koje niko ne želi. Ali većini uopšte ne smetaju imigranti koji se brinu o sebi i voljni su da se uklope u društvo.

Uzged budi rečeno, Čerčil je rekao i ovo: „Najbolji argument protiv demokratije je petominutni razgovor sa prosečnim glasačem“.

KRIZA DEMOKRATIJE

Demokratija je na početku bila veliki ideal za oslobađanje od diktature, ali, nakon 150 godina prakse, rezultati eksperimenta su stigli i nisu pozitivni. Jasno je da demokratija ne donosi oslobođenje od diktature, već se pretvara u diktaturu većine. Zapadne demokratije danas slede put kojim su davno već prošle socijalističke zemlje – stagniraju, postaju korumpirane, tiranske i birokratizovane. Kao što smo ranije objasnili, ovo se ne dešava zato što je demokratski ideal napušten, naprotiv, upravo zbog kolektivističke prirode demokratskog ideala.

Ako želite da znate kako demokratija zaista radi, pogledajmo jedan svež primer. Jorgos Papandreu, grčki političar, socijalista, pobedio je na izborima 2009. godine sa jednostavnim parolom: „IMA NOVCA!“. Njegovi izborni rivali, konzervativci, nešto pre toga su smanjili plate državnih službenika i druge javne rashode. Papandreu je tvrdio da ovo uopšte nije potrebno. Naravno, sa izbornom parolom „Ima novca!“ lako je dobio izbore. U stvarnosti novca za to u Grčkoj zaista nije bilo – obezbeđen je uzimanjem od poreskih obveznika drugih zemalja Evropske unije. Ali u demokratiji većina je uvek u pravu. Kada ljudi otkriju da sebi mogu da izglasaju novac, neminovno će to i uraditi. Naivno je očekivanje da će uraditi nešto drugo.

Grčki primer ilustruje kako u demokratiji ljudi očekuju da država brine o njima. Demokratska vladavina je vladavina države. I zato ljudi neprestano ispostavljaju nove zahteve državi. Očekuju da vlast rešava sve više i više njihovih problema i da im organizuje život. Na kakav god problem da naiđu, rešenje traže od vlasti. Za problem preterane gojaznosti, zloupotrebe narkotika, nezaposlenosti, nedovoljnog broja nastavnika i medicinskih sestara, malog broj posetilaca muzeja – ama baš za sve što im padne na pamet, građani demokratskih zemalja očekuju pomoć i rešenje od države. Šta god da se dogodi – požar u nekom pozorištu, avionska nesreća, tuča u kafani – oni očekuju da država otkrije i kazni vinovnike i da spreči da se tako nešto ikada više ponovi. Ako nemaju posao, građani od vlasti očekuju da „otvori radna mesta“. Ako cene porastu, građani očekuju da vlast „zauzda tržište“. Na Jutjubu postoji video koji prikazuje intervju sa ženom koja je upravo slušala govor predsednika Obame i skoro se rasplakala od sreće. Ona izjavljuje da „više neće morati da brine kako da plaća gorivo za svoj automobil ili hipoteku za kuću!“. To je mentalitet koji stvara demokratija.

S druge strane, političari su voljni da obećaju sve što ljudi od njih traže. Oni su kao čovek iz poslovice: „Onome ko ima samo čekić, sve izgleda kao ekser“. Za svaki problem u društvu oni vide sebe kao spasioca. Na kraju krajeva, zato su izabrani.

Obećavaju da će otvarati radna mesta, smanjiti kamate za kredite, povećati kupovnu moć, učiniti da čak i najsiromašniji mogu da priušte kuću, poboljšati obrazovanje, izgraditi igrališta i sportske objekte za našu decu, učiniti sve proizvode bezbednim, osigurati radna mesta, obezbediti dobru i jeftinu zdravstvenu zaštitu za sve, raščistiti saobraćajne gužve, očistiti ulice od kriminala i vandalizma, štititi naše „nacionalne“ interese širom sveta, sprovoditi „međunarodno pravo“ u celom svetu, unaprediti emancipaciju i boriti se protiv diskriminacije, učiniti da hrana bude bezbedna i voda čista, sačuvati klimu, učiniti zemlju najčistijom, najzelenijom i najinovativnijom na svetu i proterati glad sa planete. Ostvariće sve naše snove i zahteve, štitiće nas od kolevke do groba, obezbediti nam sreću i zadovoljstvo od jutra do sutra – i naravno, smanjiće državni budžet i poreze.

Eto, to su snovi od kojih se sastoji demokratija.

GRESI DEMOKRATIJE

Potpuno je jasno da je ovo u realnosti nemoguće ostvariti. Vlast to jednostavno ne može da postigne, jer političari su, ipak, samo ljudi. Na kraju će uraditi samo ono što mogu, a to je:

1. rasipaće novac bezuspešno pokušavajući da reše probleme;
2. izmisliće i proglasiće nova pravila, zakone i propise;
3. oformiće nove komisije, agencije i kancelarije da nadgledaju sprovođenje pravila.

Zaista ne postoji ništa više što bi kao političari mogli da učine. I, naravno, neće platiti troškove ovih svojih aktivnosti, to će morati da plate poreski obveznici.

Posledice ovog sistema vidimo svakodnevno oko sebe:

Birokratija. Demokratija je svugde porodila ogromne birokratije koje vladaju našim životima sa sve većim proizvoljnim ovlašćenjima. Pošto su oni vlast, u poziciji su da sebe zaštite od svih neprijatnosti ekonomske realnosti, koje mi ostali moramo da podnosimo. Njihove institucije nikada neće bankrotirati, gotovo je nemoguće da bilo ko od njih bude otpušten i teško da će ikada prekršiti zakon jer – oni su zakon. A sa druge strane, nas „guše“ sve brojnijim zakonima i propisima. Svuda su novoosnovana preduzeća preopterećena, ometana i destimulisana mnoštvom zakona i nametnutih birokratskih troškova. Sve firme su preopterećene birokracijom. Prema članku na Vikipediji, u SAD su troškovi propisa 1,75 biliona dolara (1.750.000.000.000 \$); podatak je dobijen od Državne agencije za mala preduzeća (sic!).

Siromašni, najmanje obrazovani građani najviše su oštećeni u ovom sistemu: posao ne mogu da nađu, jer su izbačeni sa tržišta rada zakonom o minimalnoj plati i drugim propisima koji najjednostavniji rad čine preskupim za poslodavce. Siromašnima je vrlo teško da pokrenu i sopstvenu firmu, jer se teško snalaze u birokratskoj džungli.

Parazitizam. Pored birokrata i političara, postoji još jedna grupa ljudi koji dobro prolaze u demokratskom sistemu – čelnici preduzeća i institucija koje svoje postojanje duguju posebnim privilegijama i darežljivosti države. Setimo se direktora preduzeća vojno-industrijskog kompleksa, banaka i drugih finansijskih institucija koje imaju potporu centralne banke. Setimo se isto tako i ljudi u „subvencionisanim sektorima“ – institucijama kulture, državnim televizijama, agencijama za pomoć ugroženim grupama, ekološkim udruženjima i tako dalje, da ne pominjemo papazjaniju „međunarodnih institucija“. Mnogi od njih imaju dobro plaćena radna mesta zahvaljujući intimnoj povezanosti sa vlastima ili državnim agencijama. Naš demokratski sistem potpomaže i podstiče sve oblike institucionalizovanog parazitizma.

Megalomanija. Da prikrije svoju nesposobnost da nešto promeni na bolje, vlast redovno pokreće megaprojekte čiji je navodni cilj da pomogne posrnulu industriju ili da služi nekom drugom plemenitom cilju. Te aktivnosti samo uvećavaju probleme i uvek su višestruko skuplje nego što je planirano. Setimo se reformi obrazovanja, reformi zdravstva, infrastrukturnih projekata i grandioznih energetske promašaja, kao što je etanol projekat u SAD i evropske priobalne vetro-elektrane. Ratove takođe možemo da posmatramo kao „državne projekte“, preduzete da bi se pažnja građana odvratila od domaćih problema, da bi se povećala popularnost vlasti, otvorila radna mesta za slabije obrazovane i da bi ogroman novac bio usmeren ka preduzećima–miljenicima vlasti, koja sponzorišu izborne kampanje političara i zapošljavaju ih kada izgube na izborima. Ne moramo ni da kažemo da se političari nikada ne bore u ratovima koje započinju.

LIČNA NESLAGANJA U DEMOKRATIJI NEPREKIDNO POSTAJU OPŠTI DRUŠTVENI SUKOB I, JER SE DRŽAVA MEŠA U SVE LIČNE I DRUŠTVENE ODNOSE.

Socijala. Političari postavljeni na položaje čija je uloga borba protiv siromaštva, svetom dužnošću smatraju neprekidno uvođenje novih socijalnih programa i, naravno, novih poreza kojima se ovi programi plaćaju. Ovo je, kako u njihovom sopstvenom interesu dok su na vlasti, tako i u interesu birokrata koji nadgledaju sprovođenje programa. Socijala predstavlja značajan deo državne potrošnje u većini demokratskih zemalja. Britanske vlasti troše trećinu državnog budžeta na socijalu. U Italiji i Francuskoj brojka je blizu 40 procenata. Mnoge organizacije, na primer sindikati, državni penzioni fondovi, državne agencije za zapošljavanje, zainteresovane su za očuvanje i proširenje socijalne države. Karakteristično za način rada demokratskih vlasti je da građanima ne ostavljaju nikakav izbor i da sa njima ne zaključuju nikakav ugovor. Svi građani su prisiljeni da plaćaju skupe doprinose za socijalno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti, ali niko zapravo ne zna kakve će koristi zaista imati od toga u budućnosti, ako mu takva pomoć

zatreba. Novac koji su morali da plate, tada će već odavno biti potrošen. Predstojeći debakl socijalnog osiguranja je primer takvog neviđenog rasipanja. Treba se setiti i da socijalnu pomoć iz džepova građana ne dobijaju samo oni „u nepovoljnom položaju“. Veliki deo socijale dobijaju bogataši – na primer banke, nedavno spasavane sa 700 milijardi dolara (700.000.000.000 \$), nakon čega su njihovi direktori sebi dodelili lepe bonuse.

Antidruštveno ponašanje i kriminal. Demokratska socijalna država ohrabruje neodgovornost i antidruštveno ponašanje. U slobodnom društvu, ljudi koji se nedolično ponašaju, ne ispunjavaju obećanja ili se ne obaziru na druge, brzo izgube pravo na pomoć prijatelja, komšija i porodice. Međutim, socijalna država im kaže: „Ako više niko neće da ti pomogne, mi ćemo ti pomoći!“. Na taj način su ljudi u stvari nagrađeni za antidruštveno i destruktivno ponašanje. Pošto su već navikli da država obezbeđuje sve što im treba, kod njih se razvija neradnički mentalitet; oni odbijaju da rade i neprestano traže načine da žive od tuđeg rada. Situaciju dodatno pogoršavaju kruti zakoni o radu, kao i zakoni protiv diskriminacije, koji poslodavcima otežavaju da se oslobode zaposlenih koji loše rade. Slično tome, školski propisi gotovo potpuno onemogućavaju izbacivanje učenika i otpuštanje nastavnika koji se nedolično ponašaju. Vrlo je teško iz socijalnog stana izbaciti stanara koji stvara neprijatnosti susedima. Usled zakona protiv diskriminacije, grupama koje se bahato ponašaju u noćnim klubovima ne može se zabraniti ulaz. Da stvari budu još gore, vlast često pokreće skupe programe za pomoć antidruštvenim grupama, kao što su na primer fudbalski huligani. Nasilno, antidruštveno ponašanje time se praktično nagrađuje i ohrabruje.

GLAVNI, GOTOVO JEDINI, MOTIV POLITIČARA U DEMOKRATJI JE ŽELJA DA BUDU PONOVO IZABRANI, TE ZATO NJIHOV POGLED DOPIRE NAJDALJE DO SLEDEĆIH IZBORA.

Osrednjost i niski standardi. Pošto je većina u svakom društvu siromašnija od uspešnih i obrazovanih članova, u demokratiji je neizbežan pritisak na političare da vrše preraspodelu bogatstva – da otimaju od imućnih i poklanjaju sirotinji. Na ovaj način u demokratiji se kažnjavaju poslovni uspeh, profesionalizam i izvrsnost, na primer preko progresivnih poreza. Tako demokratija dovodi do postepenog zaglupljivanja stanovništva i opadanja opštih kulturnih normi. Tamo gde većina vlada, osrednjost postaje pravilo.

Kultura nezadovoljstva. Lična neslaganja u demokratiji neprekidno postaju opšti društveni sukobi. To je tako jer se država meša u sve lične i društvene odnose. Sve što je nečiji lokalni problem, od državne škole koja loše radi do lokalnih nemira i protesta, naduvava se dok ne postane nacionalni ili čak međunarodni problem, za koji onda jedino političari mogu da nađu „rešenje“. Svi osećaju obavezu i potrebu da svoje gledište nametnu drugima. Grupe koje smatraju da su na gubitku dižu blokade, organizuju proteste ili štrajkuju. Ovo dovodi do opšteg osećanja nezadovoljstva i nemira u društvu.

Kratkoročno razmišljanje. Glavni, gotovo jedini, motiv političara u demokratiji je želja da budu ponovo izabrani, te zato njihov pogled dopire najdalje do sledećih izbora. Pored toga, demokratski izabrani političari rade sa resursima koji nisu njihovi i koji su im samo privremeno na raspolaganju. Oni troše novac drugih ljudi, a ne svoj, što znači da ne moraju da paze šta s njim rade i ne moraju da misle o budućnosti. Zato u demokratiji preovlađuje kratkoročna politika. Bivši holandski ministar za društvena pitanja jednom prilikom je rekao: „Politički lideri bi trebalo da vladaju kao da izbora više nema. To bi im omogućilo da stvari sagledaju dugoročno“. Naravno, to je upravo ono što nikako ne mogu da urade. Američki pisac Farid Zakarija u jednom intervjuu kaže: „Mislim da se suočavamo sa pravom krizom u zapadnom svetu. Ono što vidimo je potpuna nesposobnost svih zapadnih društava da nametnu makar i sasvim kratkotrajnu patnju zarad dugoročnog dobitka. Uvek kada vlast to predloži, dolazi do protesta. I protesti su skoro uvek uspešni“. Budući da ljudi osećaju podsticaje da u demokratiji žive od tuđeg rada, a političari se, pošto su na položaju samo privremeno, ponašaju više kao zakupci nego kao vlasnici, ovaj ishod nikoga ne bi trebalo da iznenadi. Zakupac ima mnogo manje interesa da bude pažljiv i da razmišlja dugoročno nego vlasnik.

ZAŠTO POSTAJE SVE GORE

U teoriji, ljudi bi mogli da glasaju za drugačiji, manje birokratizovan i manje rasipnički sistem. U praksi, međutim, malo je verovatno da će ovo da se desi, jer se već previše ljudi „ugradilo“ u postojeći sistem i želi da ga očuva. Sa postepenim rastom državnog aparata, ova grupa se povećava. Kao što je ukazao veliki austrijski ekonomista Ludvig fon Mizes, birokratija će svim silama da se opire bilo kakvoj promeni. „Birokrata nije samo zaposlen u državnom aparatu“, pisao je Mizes, „on je prema demokratskom ustavu u isto vreme i glasač, pa prema tome i svoj poslodavac. On je u naročitom položaju: ujedno je i poslodavac i zaposleni. Ali njegov materijalni interes kao zaposlenog daleko je veći od njegovog materijalnog interesa kao poslodavca, jer on iz budžeta i javnih fondova, kao zaposleni, dobija mnogo više nego što u njih, kao poreski obveznik, daje. Ova dvostruka uloga postaje sve važnija sa povećanjem broja ljudi na platnom spisku države. Birokrati, kao glasaču, važnija je povišica nego uravnotežen državni budžet. Njegov preovlađujući interes je da poveća sopstvenu platu“.

VLAST TROŠI TUĐI NOVAC NA TUĐE POTREBE. ZATO NEMA NIKAKVOG PODSTICAJA ZA BRIGU NI O KVALITETU NI O CENI.

Ekonomista Milton Fridman prepoznao je četiri načina trošenja novca. Prva vrsta je kada čovek raspoređuje svoj novac za svoje potrebe. On tada ima podsticaj da za sebe traži kvalitet, ali i da troši pametno i štedljivo. Uopšteno govoreći, novac se ovako troši u privatnom sektoru. Druga vrsta je kada čovek troši svoj novac da nešto kupi nekom drugom, na primer kada nekom plati večeru. Svakako da mu je potrošeni iznos i dalje vrlo važan, ali je nešto manje zainteresovan za kvalitet onog što kupuje. Treća vrsta je kada čovek na svoje potrebe troši novac koji pripada nekom drugom, kao na primer kada kupuje sebi ručak na račun preduzeća u kome radi. On tada ima slab podsticaj da bude štedljiv, ali će se potruditi da za sebe odabere vrlo kvalitetan ručak – šta košta da košta. Četvrti način je trošenje tuđeg novca na potrebe nekog drugog. Tada nema nikakvog podsticaja za brigu ni o kvalitetu ni o ceni. Ogromne svote troše se na koješta. Upravo ovo je način na koji državni aparat troši novac građana.

Političari vrlo retko bivaju pozvani na odgovornost zbog mera i programa koje su uveli i za koje se ispostavilo da su dugoročno štetni. Za političare su od ključne važnosti dobre namere i dobri rezultati na početku primene programa. Dugoročne negativne posledice, na primer – dugovi koje treba otplatiti, postaju odgovornost njihovih naslednika. Zato političari imaju vrlo malo podsticaja da rade na programima koji će prve rezultate dati tek nakon što odu sa položaja, jer tada će uspesi biti pripisani nekim budućim liderima.

GRAĐANI DEMOKRATSKIH ZEMALJA SU KAO ALKOHOLIČARI KOJI MORAJU SVE VIŠE DA PIJU DA BI SE NAPILI I SVAKI PUT IMAJU SVE GORI MAMURLUK.

Stoga demokratske vlasti uvek troše više nego što imaju. Ovaj problem rešavaju povećanjem poreza ili još bolje – pozajmljivanjem ili štampanjem novca, jer je povećanje poreza nepopularno kod građana. Primetimo i to da novac obično pozajmljuju od određenih banaka, koje su bliske državi i koje vlast spasava ako se previše zaduže. Političari vrlo retko, ili gotovo nikada, ne smanjuju državni budžet. Kada govore o smanjenju potrošnje, u stvari najčešće misle na sporiji *rast* potrošnje.

Štampanje novca, naravno, dovodi do inflacije, koja znači stalno smanjenje vrednosti novca i ušteđevine. Zaduživanje povećava nacionalni dug i opterećuje buduće generacije plaćanjem kamata. U ovom trenutku javni dugovi skoro svih demokratija u svetu toliko su visoki da je malo verovatno da će ikada biti otplaćeni. Još gore je što su penzioni fondovi masovno otkupljivali državne dugove pod pretpostavkom da je to dobra dugoročna investicija. To je već crni humor. Mnogi nikada neće dobiti očekivanu penziju, jer je novac koji su tokom celog života uplaćivali u državni penzioni fond odavno proćerdan.

Ipak, uprkos svim problemima koje demokratija donosi, građani se i dalje nadaju i veruju da će se sve promeniti nakon sledećih izbora. Vrtimo se u začaranom krugu: sistem ne ispunjava obećanja, ljudi su nezadovoljni i zahtevaju poboljšanje, političari obećavaju još više, očekivanja su još veća, neizbežno razočaranje takođe još veće, i tako redom. Građani demokratskih zemalja su kao alkoholičari koji moraju

sve više da piju da bi se napili i svaki put imaju sve gori mamurluk. Umesto da prestanu, oni žele da piju još više. Više uopšte nisu u stanju da se brinu o sebi i da upravljaju sopstvenim životima.

ZAŠTO NAM JE POTREBNO MANJE DEMOKRATIJE

Pitanje je koliko još ovo može da traje, imajući u vidu nivo nezadovoljstva u društvu i nestabilnost političkog i ekonomskog sistema. Mnogi shvataju da nešto nije u redu. Političari i kreatori javnog mnjenja okrivljuju rascepanost političke scene, nestalnost biračkog tela, površnost i senzacionalizam medija. Građani se žale da ih političari ne slušaju, da ne ispunjavaju obećanja i da je parlament šarada, parodija dobre državne vlasti, a pritom krivicu za probleme svaljuju na pogrešne političare i sporedne stvari, kao što je imigracija ili globalizacija, ne uviđajući nedostatke samog demokratskog sistema.

U ovom trenutku niko zaista ne zna šta da se radi. Svi su zaglavljani u uskom grlu demokratije. Jedino rešenje koje se nudi je „više demokratije“ odnosno još više državne intervencije. Omladina sve češće poseže za alkoholom? Podignimo starosnu granicu za konzumiranje pića! Povećajmo broj inspektora! Opala je inovativnost? Uspostavimo državnu komisiju za inovacije! Deca loše uče u školi? Propišimo više školskih testova! Stopa kriminala se povećava? Osnujmo novu državnu agenciju! Propisujmo, zabranimo, prisilimo, obeshrabrimo, proverimo, nadgledajmo, podstičimo, reformišimo i iznad svega – straćimo još više novca na problem!

A šta ćemo ako sve to ne daje rezultat? U jednom trenutku će se začuti poziv „velikom vođi“, jakom čoveku, da prekine bezumlje i da uvede zakon i red. Ovo rešenje ima svoju logiku. Ako sve mora da propisuje država, zašto to umesto korumpiranog parlamenta ne bi radio dobronamerni diktator? Dosta sa beskrajnim lutanjem, neodlučnošću, sporenjem i neefikasnošću! Naravno, ovo bi bila đavolja nagodba. Dobili bismo zakon i mir, to je sigurno, ali cena bi bila potpuni gubitak slobode, dinamičnosti i razvoja.

Srećom, postoji drugi način, iako je mnogima teško da ga zamisle. To je: **Manje demokratije. Manje države. Više individualne slobode.**

Kako bi ovaj libertarijanski ideal izgledao u praksi – to je tema poslednjeg poglavlja ove knjige.

KA NOVO POLITIČKOM IDEALU

Potpuno je pogrešno mišljenje da problemi našeg društva mogu biti otklonjeni sa „više demokratije“. Sadašnji oblik demokratije daleko je od toga da bude najbolji od svih sistema.

Demokratija je nastala u vreme kada je državni aparat bio relativno mali. Međutim, vek i po demokratije doveo je do ogromnog uvećanja državnog aparata u svim demokratskim zemljama. Došli smo u situaciju da se bojimo ne samo države, već i naših sugrađana, koji nas glasačkom kutijom prisiljavaju na ropstvo.

Slepa vera u demokratiju, prisutna u našem društvu, u stvari je relativno nova pojava. Mnoge čitaoce ovo može da iznenadi, ali očevi osnivači Sjedinjenih država – ljudi kao Bendžamin Frenklin, Tomas Džeferson i Džon Adams – bili su bez izuzetka protivnici demokratije. „Demokratija je,“ govorio je Bendžamin Frenklin, „kada dva vuka i jagnje glasaju o tome šta će biti za ručak, a sloboda je dobro naoružano jagnje koje osporava rezultat glasanja“. Tomas Džeferson je govorio da je demokratija „ništa više nego vlast rulje, gde 51 odsto ljudi može da oduzme sva prava onih drugih 49 odsto“.

Oni uopšte nisu bili izuzetak. Većina klasično-liberalnih i konzervativnih intelektualaca XVIII i XIX veka, uključujući i čuvene mislioce kao što su Lord Ekton, Aleksis de Tokvil, Volter Bedžet, Edmund Berk, Džejms Fenimor Kuper, Džon Stjuart Mil i Tomas Mekoli bili su protivnici demokratije. Slavni konzervativni pisac Edmund Berk zapisao je: „U jedno sam potpuno siguran: u demokratiji je većina građana u stanju da manjinu podvrgne najsurovijem ugnjetavanju... i to ugnjetavanje manjine proširiće se na mnogo veći broj ljudi i biti mnogo surovije nego što bi to ikada mogao da radi jedan vladar“.

Tomas Mekoli, čuveni britanski liberalni mislilac izrazio je slično mišljenje: „Odavno sam ubeđen da dosledne demokratske institucije moraju pre ili kasnije da unište slobodu ili civilizaciju ili oboje“. Ove ideje bile su svojevremeno sasvim uobičajene, kao što je u knjizi „Sloboda ili jednakost“ 1951. pokazao Erik Riter fon Kunelt-Ledin.

Tokom kasnog XIX i XX veka, međutim, klasično-liberalni ideali su potisnuti sa scene i zamenjeni verom u kolektivizam – idejom da je individua potčinjena grupi. Liberalizam su zamenile različite varijante kolektivizma – komunizam, socijalizam, fašizam i demokratija. Demokratija se danas izjednačava sa idejom slobode, ali kao što smo u ovoj knjizi pokazali, to je potpuno pogrešno stanovište. Kao što su klasično-liberalni mislioci odavno shvatili, demokratija je u stvari vrlo perfidan oblik socijalizma. Za ono malo slobode što nam je ostalo treba da zahvalimo tradiciji klasičnog liberalizma, koja je još živa na zapadu, a ne demokratiji.

Međutim, tradicija klasičnog liberalizma je pod velikim pritiskom. Sa svakom novom generacijom koja odrasta vaspitavana napadnom demokratskom propagandom, deo našeg liberalnog nasleđa odumire. Niko više nije iznenađen kada žene traže kvotu predstavljanja u upravnim odborima kompanija, kada država zabranjuje pušenje u barovima ili kada vlast odlučuje šta će deca učiti u školi. Možda se ne slažu svi sa ovim rešenjima, ali svi smatraju normalnim to što vlast odlučuje o tome. Gotovo niko se ne protivi činjenici da živimo u sistemu koji se do najsitnijeg detalja meša u naše živote. Nema principijelne opozicije ideji da treba zajedno „demokratski“ da odlučujemo kako treba da živimo.

DECENTRALIZACIJA I INDIVIDUALNA SLOBODA

Da li je moguća alternativa ovakvoj demokratiji? Da li je moguće društvo bez svemoćne države, bez diktature većine? Da li je moguće slobodno društvo zasnovano na dobrovoljnoj saradnji?

Apsolutno da. Štaviše, alternativa nam je hitno potrebna da bi izbegli potpuni sunovrat u tiraniju i stagnaciju. Zapadnom svetu je neophodan novi ideal. Ideal koji spaja individualnu slobodu i dinamičnost sa društvenim skladom.

ZAŠTO NE BI POSTOJALO TRŽIŠTE VLASTI, ODNOSNO UPRAVE, GDE BI POSTOJALA KONKURENCIJA I GDE BI SVAKI GRAĐANIN MOGAO DA SE PRESELI U OBLAST POD ČIJOM UPRAVOM ŽELI DA ŽIVI I RADI?

Takav ideal nije utopija. On je ostvariv. Prvi korak koji moramo da učinimo je da smanjimo uticaj vlasti. Ljudi moraju ponovo da upravljaju sopstvenim životima i onim što stiču svojim radom. Bez nametljivih pravila i poreza, uspostaviće bezbedne, za život prijatne i dugoročno održive zajednice. Da ljudi mogu da troše svoj novac onako kako žele i da prema sopstvenom izboru kupuju usluge penzi-

onog osiguranja, medicinske nege i obrazovanja. Koje bi nas prokletstvo snašlo ako bi se to dogodilo? Zašto nam država uzima ogroman novac oporezivanjem i odlučuje o tome umesto nas? Ljudima se mora vratiti sloboda da samostalno odlučuju, da svoje probleme rešavaju kako oni hoće – pojedinačno ili češće, u dobrovoljnim zajednicama. Jasno je da se red i napredak ne mogu ostvariti bez saradnje. Ali saradnja je zaista moguća samo ako je dobrovoljna, ako je zasnovana na obostranom prihvatanju, a ne na prisili.

Ljudi moraju ponovo da steknu kontrolu nad plodovima svog rada. Moraju takođe imati slobodu da stvaraju svoje lokalne zajednice – verske, komunističke, kapitalističke, etničke ili kakve god. Njima mogu da upravljaju demokratski ako tako žele ili nekako drugačije, ako ne žele.

TRŽIŠTE UPRAVE

Patri Fridman, unuk nobelovca Milтона Fridmana, jednom prilikom je rekao: „Vlast je sektor sa vrlo visokom barijerom za ulazak. U stvari, da bi se promenio oblik vladavine mora se ili pobediti na izborima ili u revoluciji“.

Zaista, kad je u pitanju vladavina, odnosno vršenje vlasti, izbora i konkurencije ima vrlo malo. S druge strane, konkurencija između preduzeća smatra se poželjnom. Ljudi očekuju da postoji slobodno tržište automobila, odeće, osiguranja, sa mnogo različitih ponuđača. Zašto onda ne bi postojalo i tržište vlasti, odnosno uprave, gde bi postojala konkurencija i gde bi svaki građanin mogao da izabere čije upravničke usluge će koristiti? Sada građanin koji ne želi upravu izabranu od većine mora da se iseli u neku drugu zemlju, što zaista predstavlja ogromnu barijeru.

Poznato je da sve firme teže stvaranju monopola i kartela, kako bi smanjile konkurenciju. Vlasti, takođe, tome teže. Pogledajmo samo koncentraciju moći u Vašingtonu ili u Briselu. Na slobodnom tržištu, međutim, moguće je uvek pokrenuti novu firmu, parirati postojećim monopolima i kartelima. To je razlog što monopoli u privatnom sektoru uvek kratko traju. Kada monopolisti naplaćuju visoke cene ili zloupotrebljavaju položaj na tržištu, potrošači im brzo okrenu leđa, a to istovremeno ohrabruje druge firme da uđu u tržišnu utakmicu.

ZA RAZLIKU OD CENTRALIZOVANE NAČIONALNE DEMOKRATIJE, DECENTRALIZACIJA FUNKCIONIŠE PO SISTEMU „ŽIVI I PUSTI DRUGE DA ŽIVE“.

Kada je u pitanju vlast, takve mogućnosti nema. Kao pravi monopolisti, političari ne žele konkurenciju u upravljanju. Političarima odgovara da se o svemu odlučuje u jednom centru. Reći će da se „problem ilegalne imigracije može rešiti samo u

evropskom kontekstu". Ili: „Moguće je samo međunarodno rešenje dužničke krize“. Ili: „Sa terorizmom se možemo obračunati samo kroz moćnu centralnu agenciju“. Međutim, ima mnogo malih zemalja na svetu koje nisu deo nijednog „bloka“ i koje ne pogađaju ni ekonomske krize ni terorizam. Slično tome, od nas se očekuje da verujemo kako obrazovanje, medicinska zaštita, finansije, socijalno osiguranje i tako dalje, mogu biti usklađeni samo na nacionalnom nivou. Zaista nema razloga zbog kojeg bi moralo da bude tako.

Decentralizacija bi bila blagotvorna za mnoge društvene grupe. Ako imaju lokalnu autonomiju, pristalice progresivizma odmah mogu da sprovedu u delo svoje progresivne ideje, dok pristalice konzervativizma mogu učiniti isto sa svojim vrednostima, a da pritom ne prisiljavaju druge da menjaju svoj način života. Ljudi koji žele da naprave ekološku hipi-komunu odmah mogu da ostvare svoje snove. Naravno, svaka grupa o sopstvenom trošku. Verska zajednica koja želi da sve svoje radnje i prodavnice zatvori nedeljom – može to odmah da uradi. Mnogo toga uopšte ne mora da bude isto za sve, niti ljudi to žele.

Za razliku od centralizovane nacionalne demokratije, decentralizacija funkcioniše po sistemu „živi i pusti druge da žive“. Neka procveta hiljadu zajednica!

Raznovrsnost u ovoj oblasti znači omogućiti ljudima da izaberu pod kakvom upravom žele da žive. Oni koji hoće drugačiju upravu mogu da se presele u drugu opštinu ili okrug. Takva konkurencija obezbeđuje da uprava bude odgovorna, što nikako nije slučaj kada je uticaj građana ograničen na četvorogodišnje izborne cikluse. Čak i kada se samo nekolicina zaista preseli u drugu oblast, to već predstavlja jak podsticaj upravi da poboljša svoju politiku.

Ako se ne određuje sve iz jednog centra, regioni mogu da izaberu upravu koja odgovara njihovim okolnostima i prioritetima. Na primer, jedna oblast može značajno da smanji poreze i obim propisa da bi stimulisala privrednu aktivnost. Američki istoričar Tomas Vuds navodi da se u Zapadnoj Evropi politička sloboda pojavila upravo kao posledica fragmentacije i različitosti, karakterističnih za taj region tokom istorije. Mnoštvo malih jurisdikcija omogućavalo je ljudima da pobegnu sa mesta gde je bilo ugnjetavanja; na taj način tirani su primorani da dozvole više slobode.

DECENTRALIZACIJA U ŠVAJCARSKOJ

Švajcarska je odavno pokazala da decentralizacija može dobro da funkcioniše. Mnogi misle da velika teritorija i centralizacija donose napredak i mnoge druge koristi. Međutim, Švajcarska, koja nije član ni NATO ni Evropske unije, predstavlja očigledan dokaz da nije tako. Sa blizu osam miliona stanovnika ova zemlja ima visoko decentralizovanu upravu, jer 26 kantona – okruga – konkurišu međusobno i

užavaju veliku samostalnost. Kantoni su nekada bili posebne nezavisne države, a neki imaju manje od 50 hiljada žitelja. Pored toga, u Švajcarskoj ima oko 2.900 opština, pri čemu najmanja ima svega tridesetak stanovnika. To je daleko veći broj opština nego u drugim evropskim državama. Veći deo švajcarskog poreza na prihod plaća se opštini i kantonu, a ne saveznoj vlasti. Opštine i kantoni značajno se razlikuju po porezima i propisima i tako međusobno konkurišu za naklonost građana i firmi.

Naravno, opšte je poznato da je Švajcarska vrlo uspešna zemlja. U samom je svetskom vrhu po očekivanom trajanju života, zaposlenosti, blagostanju i napretku. Jedna je od nekoliko zemalja na planeti koje nisu ratovale duže od stoleća. Uprkos postojanju četiri jezika (nemački, francuski, italijanski i retoromanski), nivo društvenog sklada je visok. Potpuno suprotno je, primera radi, u Belgiji, gde napetost i sukobljeni interesi Flamanaca, koji govore holandski, i Valonaca, koji govore francuski jezik, stalno prete da rasparčaju zemlju. Dok Flamanci tvrde da moraju da izdržavaju manje bogate Valonce, Švajcarci nemaju sličnih sukoba, jer imaju decentralizovan sistem.

Naravno, Švajcarska jeste demokratija, ali u zemlji postoji tako mnogo malih demokratskih jedinica da Švajcarska uspeva da izbegne mnoge mane centralizovane nacionalne demokratije.

Švajcarska takođe ilustruje kako mogućnost administrativnog odvajanja ili podele smanjuje napetosti. Tokom sedamdesetih godina prošlog veka stanovnici većinski nemačkog kantona Bern, čiji je maternji jezik francuski, osećali su da nisu na odgovarajući način predstavljeni. Zajednice koje govore francuski su se odvojile 1979. i formirale novi kanton Jura. Sukobi između različitih etničkih i jezičkih grupa vekovima su mirno razrešavani na ovaj način. Pošto su švajcarski kantoni i zajednice mali, ljudi imaju ne samo mogućnost da glasaju na izborima, već i lako da se presele ako su nezadovoljni upravom. Na ovaj način dobra politika uprave potiskuje lošu.

Ovo ne znači da preporučujemo švajcarski model kao idealnu ili jedinu mogućnost, ali to jeste primer koji pokazuje da decentralizovana uprava može da funkcioniše i da vodi ka manjim porezima i većoj individualnoj slobodi. Isto tako ne mislimo da je demokratija garantovano dobra ako je mala. I demokratija od tri čoveka pogrešna je, ako niko ne može da je napusti kada to zaželi.

Važno je da ljudima bude omogućeno da sami odluče u kolikim administrativnim jedinicama hoće da žive i sa kakvom vrstom uprave. To uopšte ne mora da bude demokratija. Lihtenštajn, Monako, Dubai, Hong Kong i Singapur nisu parlamentarne demokratije, ali su vrlo uspešne. Ove zemlje predstavljaju dokaz tačnosti izreke „malo je lepo“.

Neko može da misli da pravo na odvajanje i samoupravu obavezno vodi u sukobe, ali nije tako. Pogledajmo kako funkcioniše slobodno tržište. Svako može da otvori firmu i pokrene posao, ali većina to ipak ne radi, već su zaposleni u nečijoj firmi. Ta saradnja korisna je za obe strane. Isto važi i za države. Neki građani će izabrati da budu nezavisni, ali najvećem broju je u interesu da se uključe u društvo, a ta različita društva će imati interes da sarađuju. Naravno, ekonomija obima smanjuje troškove, ali koji obim je optimalan – to može biti utvrđeno samo ako postoji sloboda izbora.

Odvajanje ne mora odmah da vodi do pune administrativne nezavisnosti. Svaki oblik decentralizacije u kome se neke odgovornosti prenose sa centralne vlasti na lokalnu upravu, može se nazvati odvajanjem. Ima mnogo mogućih oblika i obima lokalne samostalnosti između sadašnje prisilne centralizacije i otepljenja.

Način na koji ovo može da se ostvari može se videti na primeru takozvanih Specijalnih ekonomskih zona, kao što je Šenzen, koje je kineska vlast formirala osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka. Ovi regioni imaju relativno malo propisa, omogućavaju strana ulaganja i utiru put za veću slobodu u ostatku Kine. Dubai takođe ima zone slobodne trgovine, u kojima postoji malo propisa o radu i trgovini. Ovakve ekonomske zone mogle bi da budu model za političke slobodne zone u kojima bi ljudi mogli da isprobaju različite oblike uprave.

UGOVORNO DRUŠTVO

Često se misli da, ako država nešto ne obezbedi, to neće ni postojati, na primer nacionalna opera ili institucije za brigu o starijim osobama. Ali tako su razmišljali i ljudi u bivšem Sovjetskom Savezu i pitali se šta će biti sa njima ako država više ne bude brinula o njima. Kada je američki ekonomista Milton Fridman jednom prilikom posetio komunističku Kinu, pitali su ga ko je u SAD sekretar za prirodne resurse. Gledali su ga sa nevericom kada im je odgovorio da takva osoba ne postoji. Nisu mogli da zamisle da je proizvodnja i distribucija sirovina moguća bez čvrste državne kontrole.

DANAS NAM JE TEŠKO DA ZAMISLIMO DA SU GRAĐANI PRE POJAVE DEMOKRATIJE – PRIHVATALI AUTORITET KRALJA, ALI, ZAČUDO, PRIHVATAMO AUTORITET VEĆINE BEZ GUNĐANJA.

U nešto daljoj prošlosti ljudi uopšte nisu mogli da zamisle državu bez kralja. Od kralja se očekivalo da brine o svojim podanicima. Mi sada vidimo državu i demokratiju na isti način. Danas nam je teško da zamislimo da su građani – pre pojave demokratije – prihvatili autoritet kralja, ali, začudo, prihvatamo autoritet većine bez gunđanja.

Ipak, samoorganizacija bez prisile i kontrole odozgo dešava se oko nas svaki dan. Često na sasvim neočekivan način. Niko nije očekivao da bi nešto tako anarhično kao što je internet-enciklopedija Vikipedija moglo da uspe bez centralne kontrole, ali uspeva! Čitav internet je skup mnogobrojnih organizacija, pojedinaca i tehnologija koje zajedno rade bez centralne uprave. Kada je svetska računarska mreža nastajala, skoro niko nije verovao da internet nema vlasnika, da se zasniva na dobrovoljnim ugovornim aranžmanima između hiljada organizacija (provajdera usluga, firmi, institucija), od kojih je svaka kontrolisala samo mali deo mreže.

U stvari, naše idealno slobodno društvo imalo bi model sličan internetu. Na internetu važi samo nekoliko jednostavnih pravila; ostalo je otvoreno svim učesnicima po želji. Glavno pravilo je da se komunicira internet protokolom TCP/IP. Na toj osnovi milioni firmi, organizacija i pojedinaca slobodni su da rade ono što žele – postavljaju svoje domene, nude svoje usluge i komuniciraju kako hoće. Mogu i da uspostavljaju nove protokole bazirane na TCP/IP i da vide hoće li ih drugi slediti. Mogu da ponude nove usluge i da vide da li će naći korisnike. Različitost, sloboda i samoorganizovanje fenomenalno su se pokazali na internetu.

SLOBODNO DRUŠTVO IMALO BI MODEL SLIČAN INTERNETU. NA INTERNETU VAŽI SAMO NEKOLIKO JEDNOSTAVNIH PRAVILA; OSTALO JE OTVORENO SVIM UČESNICIMA PO ŽELJI.

Slično tome, u slobodnom društvu najvažnije pravilo je zabrana prevare, nasilja i krađe. Dok ljudi poštuju ovo pravilo, mogu da ponude bilo kakve usluge, uključujući i one koje su sada „javne“. Mogu da uspostavljaju zajednice kakve žele – monarhističke, komunističke, konzervativne, religiozne ili čak autoritarne, bitno je samo da se „korisnici“ pridružuju i odvajaju dobrovoljno, da ostave ostale ljude i organizacije na miru. Te dobrovoljne zajednice mogu se sastojati od nekolicine ili od miliona članova – privatna kompanija Volmart ima dva miliona zaposlenih.

Kada postoji mnogo različitih administrativnih jedinica, ljudi uvek mogu da se presele ako im se nešto ne sviđa i uprava je toga svesna. Stanovnici administrativne jedinice više ne bi bili samo građani kojima je povremeno dozvoljeno da glasaju, već mušterije koje moraju biti dobro uslužene da bi ih uprava zadržala. Ista stvar se dešava na tržištu. Ako se mušterijama ne sviđa ono što pekar ima da ponudi, oni ne organizuju proteste da bi uticali na vlasnika, već jednostavno odu u drugu pekaru.

U SAD I DRUGIM DEMOKRATSKIM ZEMLJAMA NIJEDAN GRAĐANIN NEMA UGOVOR SA VLASTIMA, KOJI ODREĐUJE MEĐUSOBNE OBAVEZE, TO JEST ŠTA ĆE VLAST DA OBEZBEDI I PO KOJJOJ CENI.

Manja udruženja češće su zasnovana na jasnom dogovoru nego na uticaju kroz glasačku kutiju. U SAD i drugim demokratskim zemljama nijedan građanin nema ugovor sa vlastima, koji određuje međusobne obaveze, to jest šta će vlast da obezbedi i po kojoj ceni. Setimo se pitanja kao što je penzija, medicinska nega, obrazovanje, subvencije, zakoni o radu i tako dalje. Građani imaju nejasnu i nedefinisanu obavezu da plaćaju poreze i poštuju zakone, dok vlast ima nedefinisanu obavezu da obezbedi usluge. Pritom, vlast može da promeni pravila bilo kada, bez obzira na rezultate izbora. Ovo stvara veliku nesigurnost. Neko može godinama da plaća doprinose za penziju očekujući da nakon penzionisanja ima određeni prihod, pa ipak, vlast može da promeni iznos ovog prihoda. Ili neko iznajmljuje stan, planirajući da prekine najam nakon određenog vremena, a vlast iznenada odluči da važe drugačiji uslovi za obavezno trajanje zakupa.

Pristojno društvo bi trebalo da se zasniva na jasnim obavezujućim ugovorima, u kome se prava poštuju i svi znaju u kakvom su položaju. U takvom društvu vlast ne bi mogla iznenada da promeni pravila, a ugovori, naravno, ne bi morali da budu isti za sve. Kao i zaposleni u firmi, različiti građani imali bi različite ugovore sa upravom, zavisno od područja u kome žive ili rade.

PUT KA SLOBODI

Ako je tehnički napredak pokazatelj budućeg razvoja, onda su šanse za decentralizaciju povoljne. Tehnički pronalazak kao što je automobil oslobodio je pokretljivost ljudi. Pronalazak kontraceptivne pilule dao je svim ljudima više seksualne slobode i ženama veću mogućnost upravljanja sopstvenim životom. Pojava interneta označila je kraj kontrole medija od strane vladajuće elite. Sada svako može da objavljuje vesti, šalje svetu svoje ideje ili da prodaje proizvode i usluge preko interneta.

Činjenica je da tehnologija vrši demokratizaciju mnogo više nego sam demokratski sistem. Dok sadašnja demokratija daje moć većini da vlada nad manjinom, tehnologija uglavnom omogućava ljudima da upravljaju sopstvenim životom. Današnja demokratija oduzima moć pojedincu, a tehnologija mu je vraća. Tehnologija je decentralizujuća sila koja može posrednika, vlast, da učini suvišnom u oblastima komunikacija, finansija, obrazovanja, medija, trgovine. A budući da slobodno tržište čini tehnologiju sve jeftinijom, i najsiromašniji stiču moć da upravljaju svojom sudbinom. Čak se i u Africi, pred milionima ljudi otvaraju nove mogućnosti, ne kao posledica razvojne pomoći, već zahvaljujući računarima i mobilnim telefonima koji su sve jeftiniji.

Čovečanstvo je doživelo ogroman napredak tokom prethodnog stoleća, ali ne zahvaljujući demokratiji, već tehnologiji i slobodnom privatnom preduzetništvu. Uređaji kao što su *iPhone*, *Walkman* i *PC* učinili su napredne tehnološke mogućnosti pristupačnim pojedincu i doprineli njegovoj samostalnosti. Društvene mreže, kao što je *Facebook*, omogućuju svakome da odabere društvenu grupu kojoj želi da pripada, čak i preko državnih granica, bez ikakvog mešanja vlasti. Pored toga, razvoj engleskog kao svetskog jezika i mogućnost jeftinog putovanja učinili su svet „manjim“ i pojednostavili preseljenje u druge zemlje.

Sve ovo pokazuje da bi konkurencija u sferi uprave mogla da funkcioniše sasvim dobro. Ljudi već sada sve lakše biraju gde žele da rade ili žive. Milioni se opredeljuju za inostranstvo. Svet sa mnogo malih upravnih jedinica, od kojih svaka ima neke svoje karakteristike, bio bi sasvim u skladu sa ovim pojavama. Ove male upravne jedinice mogu da sarađuju oko određenih pitanja, ako je to u njihovom interesu, na primer u vezi sa energetikom, imigracijom i saobraćajem, pa i odbranom, što

može da bude važno ako se pojavi agresivna država sa namerom da okupira manja društva. Ekonomski uspešna i inovativna društva najverovatnije bi brzo otkrila efikasne načine da se odbrane od ove vrste napada.

Nove tehnologije omogućavaju čak i stvaranje potpuno novih zemalja. Organizacija *Seasteading*, čiji je jedan od osnivača ranije pomenuti Patri Fridman, pokušava da inicira gradnju veštačkih ostrva u međunarodnim vodama svetskih mora i okeana. Ova ostrva mogla bi da budu alternativa postojećim oblicima državne vlasti.

Da bi se postigla decentralizacija, postojeći politički sistem mora da pretrpi značajne promene, ali to nije tako teško kao što može da izgleda. Velike vladine organizacije mogu brzo biti rasformirane: ministarstva obrazovanja, zdravlja, socijalnog staranja, ekonomije, poljoprivrede, spoljnih poslova, razvoja, finansija... Društvu su stvarno potrebne samo osnovne javne usluge, da obezbede zakon i red i da rešavaju ekološka pitanja.

ČINJENICA JE DA TEHNOLOGIJA VRŠI DEMOKRATIZACIJU MNOGO VIŠE NEGO SAM DEMOKRATSKI SISTEM.

Državna socijala može se zameniti sistemom privatnog osiguranja. Ovo će građanima dati i sigurnost i slobodu. Građani mogu da se osiguraju kao pojedinci ili kolektivno, kroz strukovna udruženja ili kroz preduzeće za koje rade. Uslove sadašnjeg državnog „osiguranja“ vlast neprestano menja na potpuno nepredvidljiv način. Sigurnost koju nam država obećava je lažna i potpuno zavisi od političkih promena. Sa ovim mora da se prestane, a o sirotinji i nemoćnima može se sasvim dobro brinuti i na lokalnom nivou.

Kontrola finansijskog sistema od strane vlasti mora biti ukinuta, tako da ona više ne može da uništava vrednost novca i izaziva cikluse veštačkog privrednog rasta i posledične krize. Na ovaj način bi se međunarodno finansijsko tržište oslobodilo manipulacija od strane moćnih državnih vlasti i državnih finansijskih institucija.

Ukratko rečeno, velika centralizovana demokratska država mora da ustupi mesto manjim političkim zajednicama u kojima sami građani odlučuju o tome kako žele da one izgledaju. Kada god je to moguće, odluke se moraju donositi lokalno, na najnižem mogućem administrativnom nivou.

Evropski političari vole da opisuju scenarije katastrofe koji bi se dogodili u slučaju raspada Evropske unije, ali zemlje kao Norveška i Švajcarska nikada nisu bile članovi EU – pa šta im fali?

Ponekad se čuje argument da EU obezbeđuje slobodnu trgovinu između evropskih zemalja. Kad bi to bilo jedino što EU radi, bilo bi jako dobro, ali EU u stvari radi mnogo više. Briselsko „unutrašnje tržište“ nema nikakve veze sa ekonomskom slobodom. Naprotiv, Evropska unija neprestano stvara zakone i propise koji ograničavaju ekonomsku slobodu. Evropska unija je superdržava u nastajanju, koja će uništiti

slobodu i građana i poslovnih ljudi. Evropska unija je suprotnost decentralizaciji – njena suština je centralizacija. EU je beskorisni birokratski monstrum koji slobodu pojedinca ugrožava još više nego centralizovane nacionalne demokratije. Što se pre raspadne – to bolje.

SVETLA BUDUĆNOST

Ima mnogo razloga za verovanje da će budućnost biti bolja od sadašnjosti. Ljudski rod je stekao ogromno znanje i proizvodnu sposobnost – više nego dovoljnu za napredak svih stanovnika sveta.

Pored toga, nakon propasti krvavih komunističkih i fašističkih režima u XX veku, kao što su Sovjetski Savez, Kina i druge zemlje, širom sveta vidljiv je trend povećanja slobode. Velike grupe osvojile su više lične i ekonomske slobode, što dovodi do sve većeg napretka i blagostanja. Mnogi narodi ustaju protiv diktatura i zahtevaju više slobode. Nema razloga da se ovi procesi ne nastave.

Život bez demokratske nacionalne države možda nije lako zamisliti, ali slične korenite promene dešavale su se i u prošlosti. Kao što su Linda i Moris Tanehil napisali u svojoj klasičnoj libertarijanskoj antidemokratskoj knjizi *Tržište slobode* (1970): „Zamislimo feudalnog kmeta, zakonom prikovanog za zemlju na kojoj je rođen i za društveni položaj u koji je dospao rođenjem, koji primitivnim alatom dirinči od zore do sumraka za golo preživljavanje na imanju gospodara, sa svešću zatrovanom strahom i praznoverjem. Zamislimo da ovom kmetu pokušavamo da objasnimo društvenu strukturu Amerike dvadesetog veka. Verovatno bismo ga teško ubedili da je takva društvena struktura uopšte moguća, jer sve što mu ispričamo sagledavao bi kroz kontekst sopstvenog znanja i iskustva u društvu. Rekao bi nam, verovatno čak sa izvesnim osećajem nadmoći, da bi brzo nastao društveni kaos ako svaki pojedinac ne bi imao određen i nepromenljiv položaj u društvu. Na sličan način, kada čoveku iz dvadesetog veka kažemo da je demokratska vlast zla i nepotrebna i da bi društvo bilo mnogo bolje kad vlasti uopšte ne bi bilo, verovatno će reagovati sa učtivim skepticizmom ... naročito ako nije navikao da razmišlja svojom glavom. Uvek je teško zamisliti društvo drugačije od onog u kome živimo, naročito naprednije društvo. Ovo je stoga što smo toliko navikli na društvo u kome živimo, da automatski svaki aspekt naprednijeg društva sagledavamo kroz prizmu našeg sopstvenog, što sliku deformiše do besmisla“.

Verujemo da su nacionalna država i demokratija pojave dvadesetog stoleća, ali ne i dvadesetprvog. Put ka osposobljavanju i samostalnosti pojedinca nastaviće se, ali više ne kroz masovne demokratije. Vodiće kroz decentralizaciju i dobrovoljno organizovanje ljudi u male upravne jedinice, onakve kakve njihovi članovi osmisle i žele.

Neko bi mogao da tvrdi kako većina ljudi nije sposobna za slobodu, da ljudi nisu dovoljno odgovorni, niti žele da samostalno žive svoje živote, da im je vlast preko potrebna za njihovo dobro. Međutim, interesantno je da su isti taj argument koristili protivnici ukidanja ropstva i protivnici emancipacije žena. Ropstvo ne treba ukidati, govorili su, jer crnci ne bi bili u stanju da se brinu o sebi – i uostalom većina i ne želi slobodu. Žene ne treba da imaju ista prava kao i muškarci, govorili su, jer su nesposobne da zarade za sopstveni život i da se nose za zahtevima samostalnog života. Ali stvarnost je bila drugačija. Isto će se dogoditi i sa ukidanjem države-dadilje. Pokazaće se da su ljudi iznenađujuće samostalni kada im se za to pruži prilika. Naravno da ogromna većina neće odlučiti da živi usamljenički život, već će se dobrovoljno organizovati u grupe koje sami odaberu, u preduzeća, klubove, strukovna i druga udruženja, grupe sa posebnim interesovanjima, zajednice i porodice.

Oslobođeni stega nasilne birokratske kontrole i demokratske diktature većine, slobodni ljudi će promeniti svet na načine koje mi u ovom trenutku ne možemo ni da zamislimo. Kako kažu Linda i Moris Tanehil: „Mnogi nepovoljni aspekti društva, koje ljudi danas smatraju nepromenljivim, biće sasvim drugačiji u društvu slobodnom od vlasti. Izvor većine razlika između sadašnjeg i slobodnog društva biće tržište oslobođeno od mrtve ruke državne kontrole – fašističke ili socijalističke – i stoga sposobno da pokreće zdravu ekonomiju i nemerljivo viši standard života za sve“.

LJUDI ĆE ZA SEBE UVEK PRE IZABRATI SLOBODU NEGO PRISILU. UVEK ĆE PRE IZABRATI NEPOSREDAN LIČNI IZBOR NA SLOBODNOM TRŽIŠTU, NEGO LAŽNI NAGOVEŠTAJ IZBORA KROZ BIRAČKU KUTIJU.

Vreme je za poimanje činjenice da današnja demokratija ne vodi u slobodu i samostalnost. Ona ne rešava sukobe i ne oslobađa produktivnost i kreativnost. Naprotiv. Demokratija sada stvara neprijateljstva i ograničenja. Centralizam i prinuda u demokratiji stvaraju organizovani kaos, dok sloboda pojedinca i dinamika slobodnog tržišta donose red i napredak.

Ljudi će za sebe uvek pre izabrati slobodu nego prisilu. Uvek će pre izabrati neposredan lični izbor na slobodnom tržištu, nego lažni nagoveštaj izbora kroz biračku kutiju. Da li postoji iko ko bi radije vozio automobil koji mu dodeli vlast nego onaj koji je sam izabrao?

Krajnje je vreme da ljudi shvate da sloboda koju žele za sebe mora biti data i drugima; da ni njihova sloboda neće potrajati ako je i drugi ne uživaju; da će na kraju i oni sami postati žrtve prisile koju demokratski vrše na druge; da će upasti u jamu koju su sami iskopali.

Pokret za manje demokratije i više slobode neke može uplašiti. Odrasli smo u demokratskim centralizovanim državama i svi smo bili beskrajno kljukani socijal-demokratskim mitovima. Izdresirani smo da verujemo da je naše društvo „najbolje od svih mogućih svetova“.

Međutim, stvarnost je nešto manje blistava. Vreme je da se suočimo sa stvarnošću. Demokratska vlast nije dobronamerni Deda Mraz. Demokratska vlast je sebični monstrum koji se u sve meša, koji nikad nije zadovoljan i koji guši samostalnost svojih podanika. Ono što hrani ovog monstruma je demokratija – pogrešna ideja da životom svakog ljudskog bića treba da upravlja većina.

Vreme je da napustimo ideju da narod – u stvari država – ima pravo da vlada; da će nam biti bolje ako vlast umesto nas odlučuje kako živimo i koliko trošimo; da će demokratska ideologija doneti sklad i napredak; da je demokratska prisila korisna.

Vreme je da se oslobodimo tiranije većine. Nemamo šta da izgubimo, osim lanaca kojima smo međusobno vezani.

POSTSKRIPT

LIBERTARIJANIZAM I DEMOKRATIJA

Ova kritika demokratije napisana je iz libertarijanske perspektive. Libertarijanizam je politička filozofija koja se temelji na samovlasništvu, to jest na pravu svakog pojedinca da poseduje svoje telo i svoj život, pa stoga i plodove svog rada. Alternativa samovlasništvu je da jedna grupa vlada životima i radom drugih ljudi. Dok je za demokratiju ovo sasvim prihvatljivo, libertarijanizam to odbacuje. Libertarijanizam se zasniva na principu da pojedinac nema obavezu žrtvovanja za kolektiv, a upravo to je zahtev socijalizma, fašizma i demokratije.

Za libertarijance, sloboda pojedinca (samovlasništvo) ne znači „pravo“ na zaposlenje, obrazovanje, lečenje, stan ili bilo šta drugo, jer takvo „pravo“ nameće drugima obavezu da to obezbede. Ako je osoba prisiljena da se žrtvuje za druge, to nije sloboda nego ropstvo. Sloboda znači da svako ima pravo da radi šta god hoće sa svojim životom i imovinom, sve dok se ne meša nasilno u živote i imovinu drugih. Ukratko, libertarijanci se protive započinjanju nasilja.

Osnovna svrha libertarijanskog pravnog sistema je zaštita pojedinca od svih vidova nasilja. Libertarijanci podržavaju sve slobode koje proizilaze iz principa samovlasništva. Na primer, zalažemo se za slobodu veroispovesti, za pravo na eutanaziju, za legalizaciju svih narkotika, za slobodu govora i tako dalje. Takođe smo za pravo ljudi na slobodno udruživanje, saradnju i slobodnu razmenu, odnosno za slobodno tržište.

Verujemo da pojedinci i grupe ljudi imaju pravo da sami odlučuju o tome kako će koristiti svoju imovinu. Kao što svako ima pravo da odluči koga će pozvati u svoj dom, tako vlasnik kafane mora imati pravo da odluči da li je pušenje u njegovoj kafani dozvoljeno, a poslodavac mora imati pravo da odlučuje o načinu odevanja u svom preduzeću. S druge strane, svako može da odluči da ne ode u tu kafanu ili da ne radi u tom preduzeću, ako mu se pravila ne sviđaju.

Stoga libertarijanizam, između ostalog, odbacuje zakone protiv diskriminacije. Ovi zakoni krše princip slobode udruživanja. Kroz te zakone vlast naređuje: „Udružićete se, milom ili silom!“. Nasuprot tome, libertarijanizam se zasniva na slobodi izbora; svi odnosi i poslovi treba da budu dobrovoljni.

Diskriminirati jednostavno znači: tretirati različito. Naravno da je besmisleno odbijati saradnju sa homoseksualcima, Jevrejima, Nemcima ili sa bilo kim drugim, ali sloboda udruživanja znači da niko ne mora da se pravda i objašnjava svoj izbor, bez obzira koliko on nekome izgledao besmislen. Nije potreban dobar razlog da se nešto ne uradi. Libertarijanizam štiti pravo ljudi da rade ili ne rade ono što drugi ne odobravaju, isto kao što sloboda govora znači da ljudi imaju pravo da rečima izraze mišljenje sa kojim se drugi možda ne slažu. Jedina obaveza koju jedinke u slobodnom društvu imaju jeste da se uzdrže od započinjanja primene sile.

Zakoni protiv diskriminacije su zapravo jedna vrsta nasilja, jer prisiljavaju ljude da budu zajedno protiv njihove volje. Da li bi trebalo da prisiljavamo starije gospođe da ulaze u mračne ulice gde vreme često provode nasilni mladići? Da li treba da prisiljavamo ljude da imaju ljubavne veze sa onima koji im nisu privlačni? Naravno da ne, ali odakle onda pravo vlasti da prisiljava poslodavce da zapošljavaju ljude koje ne žele da zaposle? I odakle pravo vlasti da prisili vlasnike noćnih klubova da prime goste koje ne žele? Kao libertarijanci, verujemo da su ovi oblici prisile ne samo nepravedni, nego i društveno štetni. To vodi u mržnju i društveni sukob, a ne u toleranciju i društveni sklad.

Libertarijanizam nije ni „levo“ ni „desno“, nije ni progresivan ni konzervativan. Progresivisti zagovaraju mešanje vlasti u ekonomiju, ali su ponekad spremni da podrže značajan stepen lične slobode. Konzervativci podržavaju mešanje vlasti u lične živote i lične izbore, ali su ponekad spremni da podrže značajan stepen ekonomske slobode. Zajedničko im je da pojedinca smatraju podanikom države, odnosno kolektiva. Libertarijanizam je jedina politička filozofija koja kaže da kolektiv *nema* pravo da vlada pojedincem. Libertarijanizam je jedina politička filozofija koja je u principu protiv *započinjanja primene sile*, odnosno protiv svake upotrebe sile, izuzev u samoodbrani. Na ovom principu temelji se protivljenje libertarijanizma kolonijalizmu, imperijalizmu i stranim vojnim intervencijama.

Libertarijanizam nije filozofija od juče; zasniva se na vrlo staroj tradiciji. Ideje velikih mislilaca liberalizma XVII i XVIII veka vrlo su bliske libertarijanskom idealu. Danas njihovu filozofiju nazivamo „klasični liberalizam“, da bi ih razlikovali od savremenog „liberalizma“, koji je u stvari varijanta socijalističke demokratije, a ne filozofija slobode. U XIX veku libertarijanizam su zastupali brojne pristalice „anarho-kapitalizma“ i grupa klasično-liberalnih ekonomista, uglavnom iz Austrije. Savremeni akademski centar libertarijanizma u SAD je Mises institut, nazvan po velikom austrijskom ekonomisti slobodnog tržišta, Ludvigu fon Mizesu. Fridrih Hajek, Misesov učenik, dobio je Nobelovu nagradu za ekonomiju 1974. godine. Najpoznatiji libertarijanski mislilac XX veka bio je još jedan Misesov učenik, američki ekonomista i svestrani intelektualac Marej Rotbard. Njegova knjiga *Za novu slobodu* verovatno je još uvek najbolji uvod u filozofiju libertarijanizma.

Međutim, ni Mises ni Rotbard nisu napisali rigoroznu analizu fenomena demokratije. Prvi libertarijanski mislilac koji je to uradio je nemačko-američki ekonomista Hans-Herman Hope. Njegova knjiga *Demokratija – Božanstvo koje je izneverilo* (2001) za sada je najvažniji libertarijanski tekst u ovoj oblasti.

Poslednjih godina, donekle zahvaljujući Hopeovom radu, libertarijanski autori posvećuju više pažnje ideji demokratije, ali većina njihovih kritika mogu se naći samo u tekstovima u stručnim časopisima i na libertarijanskim internet-prezentacijama kao što je Mises.org. Koliko je nama poznato, do sada nije objavljena zaokružena libertarijanska kritika demokratije pisana na popularan način. Nadamo se da će ova knjiga otkloniti taj nedostatak.

Više informacija o ovoj knjizi možete naći na:

www.demokratijamitistvarnost.com

NEKOLIKO CITATA

„Dugotrajno robovanje i rđava uprava mogu toliko zbuniti i unakaziti shvatanje jednog naroda da zdrav razum i prav sud njemu otančaju i oslabe, da se potpuno izvitopere. Takav poremećen narod ne može više da razlikuje ne samo dobro od zla, nego i svoju sopstvenu korist od očigledne štete.“

Ivo Andrić, književnik, dobitnik Nobelove nagrade

„Demokratija je kada dva vuka i jagnje glasaju šta će za ručak. Sloboda je kada dobro naoružano jagnje osporava rezultat glasanja.“

Bendžamin Frenklin, državnik, naučnik, filozof i jedan od očeva-snivača Sjedinjenih Američkih Država

„Demokratija nikada ne potraje dugo. Brzo se potroši, iscrpi i ubije samu sebe. Ne postoji demokratija koja nije počinila samoubistvo.“

Džon Adams, drugi predsednik Sjedinjenih Američkih Država

„Demokratija nije ništa više nego vladavina rulje, gde 51 odsto ljudi može da oduzme prava preostalim 49 odsto.“

Tomas Džeferson, treći predsednik Sjedinjenih Američkih Država

„Verujemo da su socijalizam i demokratija isti i nerazdvojni.“

Socijalistička partija Sjedinjenih Američkih Država

„Svi izbori su neka vrsta prethodne aukcijske prodaje ukradenih dobara.“

H.L. Menken (1880 – 1956), američki novinar i esejista

„Kako da i dalje obezbeđujemo napredak ako sve više prihvatamo stil života u kome niko ne prihvata odgovornost za sebe i svi traže sigurnost u kolektivizmu? Ako se ova manija nastavi, naći ćemo se u društvenom sistemu u kome su svačije ruke u džepovima nekog drugog.“

Ludvig Erhard, bivši nemački kancelar i arhitekta posleratnog nemačkog privrednog čuda

„Kao i oligarhija, neograničena demokratija je tiranija koju sprovodi veliki broj ljudi.“

Aristotel

„Vlast je velika izmišljotina kroz koju se svako trudi da živi na račun ostalih.“

Frederik Bastija (1801 – 1850), francuski teoretičar klasičnog liberalizma i politički ekonomista

„Kada ljudi otkriju da mogu da izglasaju novac za sebe, to će najaviti kraj republike.“

Bendžamin Frenklin, državnik, naučnik, filozof i jedan od očeva-osnivača Sjedinjenih Američkih Država

„Oni koji traže više mešanja države, u stvari, traže više prisile i manje slobode.“

Ludvig fon Mizes, austrijski ekonomista i veliki zastupnik slobodnog tržišta

„Demokratija je volja naroda. Svako jutro se iznenadim kad u novinama pročitam šta mi je po volji.“

Vim Kan, holandski komičar

O autorima ::

Karel Bekman je pisac i novinar. Glavni je urednik internet magazina Evropska energetska revija. Pre toga radio je kao novinar u holandskim finansijskim novinama Financieele Dagblad.
www.charlieville.nl

Frenk Karsten je osnivač Zadužbine za više slobode (Stichting Meer Vrijheid), holandske libertarijanske organizacije koja zagovara smanjenje poreza i državne intervencije. Redovno govori u javnosti protiv rastuće intervencije države u životima građana.
www.meervrijheid.nl

CIP

